

„Revista Arhivelor“ la 70 de ani de la apariție (1924–1994)

CONSTANTIN BĂLAN

Sub impulsul marilor evenimente pe care le-a cunoscut societatea românească în primele decenii ale secolului nostru, al experienței acumulate în domeniul de specialitate, era adusă la lumină, prin strădania unor distinse și entuziaste cadre, deschizând noi orizonturi între publicațiile timpului, „Revista Arhivelor“. Menită a împlini nu numai năzuințele, ci și trebuințele care se făceau simțite pe acest tărâm de activitate, ea purta amprenta spiritului academic al celui ce o inițiasse, Constantin Moisil, directorul general al Arhivelor Statului, cu sprijinul unor însemnate personalități, membrii ai Academiei Române, profesori din centre universitare, arhiviști și alți colaboratori de la București, Iași, Cluj, Timișoara, Cernăuți, Chișinău, Craiova și alte localități.¹

Primul număr ieșea din făgașul tiparului în 1924, la mai puțin de 100 de ani de la înființarea Arhivelor în Țara Românească (1831), vreme în care prin eforturile depuse de predecesori – ne referim la C. D. Aricescu², B. P. Hașdeu³, D. Onciul⁴ – sursele documentare erau în tot mai mare măsură cercetate și încorporate în lucrări și periodice ale epocii.⁵

Apariția „Revistei Arhivelor“, așa cum arătase Constantin Moisil, trebuia să conducă la „lămurirea și deslegarea problemelor istoriei naționale“⁶, ca un imperativ al înfăptuirii Unirii din 1 Decembrie 1918, și în pofida distrugerilor provocate fondurilor arhivistice, în mai toate zonele țării, în timpul primului război mondial. Distinsul dascăl reliefa în succintul program enunțat în numărul de început al Revistei, la 1924, dezideratul că munca personalului din arhive „trebuie însoțită neapărat de o activitate științifică“⁷, pentru care se impunea înființarea unei Școli și a unei Reviste – necesară abordării problematicii complexe a documentelor, a ceea ce forma obiectul *disciplinelor speciale ale istoriei*⁸, dar și alte obiective.⁹

¹ Vezi Mioara Tudorică „Revista Arhivelor“ 1924–1985. *Bibliografie tematică*, București, 1988, p. 378; *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, 1978, 472 p. (În continuare se va cita *Enciclopedia...*).

² Editor al aceluia *Indice de documente aflate în Arhiva Statului* și nepublicate în „Revista istorică a Arhivelor României“, I-II București, 1874–1876. A se vedea și Aurelian Sacerdoțeanu, în „Revista Arhivelor“, V (1943), nr. 2, p. 297–302; Claudia Mihăilescu, *Bibliografie*, ibidem, p. 469–472; *Enciclopedia...*, p. 168–169.

³ Ca și precedentul, și el director general al Arhivelor României, dar și membru al Academiei Române, cel care a condus și „Arhiva istorică a României“, I-IV, București, 1865–1867. Vezi și Aurelian Sacerdoțeanu, în „Revista Arhivelor“, III (1965), nr. 2, p. 21–45; Gheorghe Mihăilă, ibidem, anul LIX (1982), vol. XLIV, nr. 4, p. 344–352; *Enciclopedia...*, p. 168–169.

⁴ De asemenea, director general al Arhivelor Statului, după B. P. Hașdeu, în perioada 1900–1923; Vezi Aurelian Sacerdoțeanu, în „Revista Arhivelor“, IV (1940), nr. 1, p. 1–5; *Enciclopedia...*, p. 244–245.

⁵ Vezi *Enciclopedia...*, p. 437–461 (privind periodicele ce au ființat de-a lungul perioadei din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și în etapele următoare).

⁶ Constantin Moisil, *Un program de muncă*, în „Revista Arhivelor“, I, (1924–1926), nr. 1, p. 1.

⁷ *Ibidem*

⁸ Pentru aceasta vezi cele relevate de Damian P. Bogdan, *Științele speciale istorice*, în „Revista de istorie“, XXXIII (1980), nr. 7–8, p. 1603–1635 (Termenul consacrat este însă cel de „Științe auxiliare“ pe care l-a utilizat totdeauna distinsul istoric și arhivist Aurelian Sacerdoțeanu).

⁹ Constantin Moisil se referea totodată la necesitatea alcătuirii catalogului materialelor din Arhivele Statului și mai ales la editarea documentelor istorice. (*Un program de muncă*, p. 2.). Distinsul specialist avea în vedere și organizarea unui Muzeu al Arhivelor, o doleanță care se va și realiza apoi.

Treptat, puteau fi înfăptuite astfel încă o parte din visurile făurite mai înainte de Ion Bianu, președinte al Academiei Române, în privința organizării „instituțiilor noastre”, cum preciza el în scrisoarea adresată cu afecțiune lui Constantin Moisil¹⁰, îndemnându-l prin sugestivele cuvinte: „Cu credință și stăruință deci, înainte!”¹¹ Aceasta a fost, fără îndoială, deviza care a animat munca atât în *prima etapă* a existenței „Revistei Arhivelor”, de la 1924–1947, sub conducerea celor doi prestigioși directori generali, Constantin Moisil (1924–1938) și Aurelian Sacerdoțeanu¹² (1938–1947), cât și ulterior, odată cu reluarea *Seriei a doua* a publicației¹³ din 1958–1989 și desigur, în anii ce s-au succedat, 1990–1993, marcând *începutul unui nou demers* – o adevărată *Serie a treia*, reclamată de realitățile și exigențele drumului parcurs acum de poporul nostru, în context internațional¹⁴.

Referindu-ne la cuprinsul celor 14 numere tipărite până la 1947, grupate în șapte volume, vom observa că ni se dezvăluie deopotrivă tematica amplă abordată în rubricile revistei (Articole, Miscellanea; Bibliografie; Informații) și principalele direcții de investigație în sfera arhivisticii, a valorificării în spirit critic a surselor documentare, pe tărâmul sevăstoriei și istoriografiei, în planul științelor ajutoare și al instituțiilor. Totodată se vedește preocuparea de lărgire a investigației bibliografice, de alcătuire a unor ample bibliografii – prezente cu deosebire în cele șase numere omagiale, apărute în 1936–1943, după o întrerupere de șapte ani a procesului editorial.

Încă de la realizarea primului volum al „Revistei Arhivelor” era învederat un amplu program de colaborare cu specialiști din întregul areal al țării, din care nu aveau să lipsească, ca rod al Unirii celei Mari, experiențe transmise de la Chișinău și Cernăuți, din lumea transilvană și a Banatului. Astfel, împreună cu Constantin Moisil s-au implicat cu dăruire în munca de susținere a publicației arhivelor cu diferite studii, note și materiale documentare, N. Iorga¹⁵, Paul Gore¹⁶ – de la Chișinău, Zenovie Băclășanu¹⁷, N. A. Bogdan – Iași¹⁸, C. I. Karadja¹⁹, Iuliu Tuducescu²⁰ ș.a.,

¹⁰ Ion Bianu, *Visuri, gânduri și planuri dinainte cu o jumătate de secol pentru organizarea bibliotecilor, arhivelor și muzeelor țării*, în „Revista Arhivelor”. II (1927–1929). nr. 4–5, p. 265.

¹¹ *Ibidem*, p. 268.

¹² Vezi Ștefan Hurmuzache, *Constantin Moisil și „Revista Arhivelor”* în „Revista Arhivelor”, anul LIV (1977), vol. XXXIX, nr. 1, p. 84–85; Al. Matei, *Bibliografia operei profesorului Aurelian Sacerdoțeanu (1922–1974)*, *ibidem*, anul LIII (1976), vol. XXXVIII, nr. 4, p. 450–458; *Enciclopedia...*, p. 224–225, 290–291.

¹³ Vezi „Revista Arhivelor”, scriere nouă (1958–1989).

¹⁴ *Ibidem*, începând cu nr. 1/1990, care inaugurează, de fapt, seria a III-a.

¹⁵ N. Iorga, *Un mănunchi de acte prahovene*, *ibidem*, I (1924–1926), nr. 1, p. 3–7.

¹⁶ Președinte al Comisiunii Arhivelor de la Chișinău și membru „onorar” al Academiei Române, semna articolul „Arhivele” (*ibidem* p. 8–20), unde se referea la rostul acestora „ca instituție științifică”, servind „societății”.

¹⁷ Membru corespondent al Academiei Române și ministru al cultelor, prezent în revistă cu articolul *Cenzura cronicii lui Gh. Șincai* (*ibidem*, p. 20–30), reliefând dispoziția autorităților de interzicere a publicării valoroasei opere a lui Șincai, atât în Transilvania, cât și în Ungaria.

¹⁸ Cunoscutul publicist de la Iași aducea la lumină acele *Pamflete politice împotriva lui Mihai Gr. Sturdza Vodă*, (*ibidem*, p. 31–38), tipărite în Moldova, în preajma declanșării revoluției de la 1848. Despre unul dintre ele, Vasile Bogrea, în observațiile comunicate în „Anuarul Institutului de istorie națională”, Cluj, III (1924–1925), p. 766, afirma că în epocă era privit ca „Acatistul” Kogălniceanului „cătră români”.

¹⁹ Comunica *Un dosar de porunci de la Ioan Sandu Sturdza voievod* (*ibidem*, p. 39–54), materiale documentare relevante pentru domnia voievodului, și anume din anii 1822–1823.

²⁰ Paleograf și arhivar al Academiei Române, el comunica nota *Comoara. Un act de superstiție petrecut în București, anchetat și judecat în 1796*. (*Ibidem*, p. 55–60).

numărul lor sporind odată cu tipărirea în continuare a periodicului. Se deschidea pe această cale un fructuos dialog ale cărui roade s-au materializat în progresul realizat în organizarea fondurilor documentare din instituțiile arhivistice²¹, în promovarea cercetărilor în sfera disciplinelor conexe: cronologie²², diplomatică²³, heraldică și sigilografie²⁴, genealogie²⁵, paleografie și criptografie²⁶, instituții-administrative și judecătorești²⁷ ș.a., în dezvăluirea a tot mai multor amănunte, necunoscute, din viața socio-politică și cultural-eclesiastică a poporului nostru – în ansamblul său²⁸.

²¹ Vezi, de exemplu, Andrei Veress (profesor, fost arhivar, la Muzeul ardelean din Cluj), *Un nou sistem de catalogare a arhivelor*, ibidem, I (1925), nr. 2, p. 177–188, de asemenea Teodor Bălan (profesor, secretar al Comisiunii Arhivelor Statului din Cernăuți) *Arhivele Bucovinei*, ibidem, II (1926), nr. 3, p. 301–304; idem *Arhivele Statului din Bucovina*, ibidem, III/1 (1936–1937), nr. 6–7, p. 94–98. Vezi și Constantin Moisil, *Progresele arhivistice*, ibidem, II (1927–1929), nr. 4–5, p. 1–8; idem, *Problema arhivelor românești*, ibidem, III/1 (1936–1937), nr. 6–7, p. 1–46. Vezi și Ioachim Miloia, *Arhivele Banatului*, ibidem, p. 79–93; N. Gh. Dinculescu, *Arhivele Statului din Oltenia*, ibidem, p. 99–103. Pentru alte articole și note vezi, de asemenea, Constantin Moisil, Simion Reli, Ion Mărcuș, Vanghele Antoniu, Aurelian Sacerdoțeanu ș.a. (Mioara Tudorică, *op. cit.*, sub voce).

²² Vezi, spre pildă, G. Nicolaiasa (paleograf la Biblioteca Academiei Române), *Chestiuni practice de cronologie românească veche*, în „Revista Arhivelor”, II (1927–1929), nr. 4–5, p. 9–18.

²³ Vezi, de exemplu, nota lui Aurelian Sacerdoțeanu, *Formularul în diplomația română*, ibidem, V (1942), nr. 1, p. 246–248.

²⁴ Vezi Mihai Popescu (profesor, arhivar la Arhivele Statului), *Capetele de arabi din stema basarabilor*, ibidem, II (1927–1929) nr. 4–5, p. 150–155, cf. și C.I. Karadža, *Despre stemele românești ale lui Richental*, ibidem, p. 436–437; să se vadă și Constantin Moisil, *Comisiunea consultativă heraldică*, ibidem, I (1925), nr. 2, p. 299–300. Pentru sigilografie vezi, Constantin Moisil, *Bule de aur sigilare de la domnia Țării Românești și ai Moldovei*, ibidem I (1925), nr. 2, p. 249–165; Ibidem, *Studii de sigilografie românească. I Sigiliile de dregători*, ibidem, (1927–1929), nr. 4–5, p. 126–149. Pentru alte cercetări ale lui Constantin Moisil, Mihai Popescu, Aurelian Sacerdoțeanu ș.a. vezi Mioara Tudorică, *op. cit.*, (sub voce); apoi Maria Dogaru, *Din bibliografia sigilografică românească*, în „Revista Arhivelor” LXVI (1989), nr. 4, p. 410–421.

²⁵ Vezi Sever Zotta (director la Arhivele Statului – Iași), membru corespondent al Academiei Române, *Despre neamul Cantemireștilor*, I, ibidem, I (1924), nr. 1, p. 61–72; idem II, ibidem, (1926), nr. 3, p. 316–327; cf. și N. M. Vlădescu, secretar de legație, *Din trecutul boierimii românești: vel-comisul Șerban Vlădescu*, ibidem, I (1925), nr. 2, p. 227–248; G.D. Florescu, *Divane domnești din Muntenia în secolul al XV-lea. Dregători și boieri 1389–1496*, ibidem II (1927–1929), nr. 4–5, p. 50–125, și 360–388.

²⁶ Vezi, de exemplu, Aurelian Sacerdoțeanu, *Ceva despre transcrierea documentelor românești*, ibidem, III/2 (1939), nr. 8, p. 283–312; Idem, *Transcrierea documentelor românești*, ibidem, VII (1946), nr. 1, p. 1–9. Pentru criptografie cf. Leon Ruzicka, *Cifrul lui Șerban Cantacuzino*, ibidem, II (1927–1929), nr. 4–5, p. 237.

²⁷ Vezi spre pildă, Andrei Veress, *Orânduilei românești vechi tipărite în Ardeal (1744–1848)*, ibidem, II (1926), nr. 3, p. 338–365; vezi și D. Mototolescu (de la Academia de Drept, din Oradea Mare), *Herae*, ibidem, I (1924), nr. 1, p. 109–115; D.P. Bogdan, *Despre jurători și două răvașe din secolul XVI*, ibidem, III/2, (1939), nr. 8, p. 216–226; Elena Mureșan-Triteanu, *Contribuții la istoria dreptului românesc din Transilvania*, ibidem, V (1942), nr. 1, p. 237–246; B. Surdu, *Știri despre dreptul românesc din Transilvania. Protocolul din Porcești*, ibidem, nr. 2, p. 367–394. Vezi de asemenea, Ștefan Meteș, *Cercetări și sentințe judecătorești privitoare la români din ținutul Cetății de Piatră (Chioară) în sec. al XVII-lea (1661)*, ibidem, VII (1946), nr. 1, p. 10–56; V. Motogna, *O publicație de amnistie militară în limba românească din anul 1797*, ibidem, I (1924), nr. 1, p. 115–116. Vezi și I.C. Filitti, *Juristul Nestor*, ibidem, II (1926), nr. 3, p. 234.

²⁸ Să se vadă, de pildă, Ilie Minea, *Sfârșitul marelui logofăt Bârlădeanu și răscoala în contra lui Aron Vodă*, ibidem, III/1 (1936–1937), nr. 6–7, p. 104–107; Constantinescu Turcu, *Domnia din 1806 a lui Scarlat Callimachi în Moldova*, ibidem, V (1943), nr. 2, p. 442–448; cf. și Mihai G. Regleanu, *O condică de moșneni dâmbovițeni – Dragodănești, Căndești și Aninișani*, ibidem, V (1942) nr. 1, p. 115–128; Emil Vărtosu, *Un călugăr admirator al lui Tudor Vladimirescu: arhimandritul Ghenadie Părvulescu, 1805–1873*, ibidem, VI (1945), nr. 2, p. 240–255. Să se vadă și Mioara Tudorică, *op. cit.*, (sub voce).

Ceea ce a sporit interesul cercetărilor față de publicația în cauză a fost, fără îndoială, editarea atâtor documente – peste 1000 numai în prima serie²⁹, dar și catalografii³⁰, condici³¹, manuscrise³², și alte surse, unele de mai mare cuprindere³³, chiar și inscripții³⁴, izvoare revelatoare pentru domnie și relațiile întreținute de o parte dintre principii celor trei state românești, cu deosebire pentru actele săvârșite de Mihai Viteazul³⁵, făuritorul Unirii politice a Țării Românești cu Transilvania și Moldova la 1600 etc. Unele studii și note își aveau temeiul în surse aflate în fonduri austriece, franceze (de la Vatican)³⁶, polone, rusești³⁷, din Ungaria³⁸ și Turcia³⁹ ș.a., fapt care a condus la lărgirea cadrului investigațiilor, la receptarea de noi date⁴⁰.

²⁹ Ne referim nu numai la documentele publicate integral, ci și la rezumatele unor acte. Numai în primul număr al „Revistei Arhivelor”, I (1924), au fost încorporate 455 de documente integrale, în materialele editate atunci, datorate lui N. Iorga, Gh. Ghibănescu, St. Nicolaescu, M. Stăncescu (bibliotecar la Arhivele Statului), Alex. Băleanu, M. Costăchescu ș.a. Vezi Mioara Tudorică, *op. cit.*, Pentru M. Stăncescu vezi „Revista Arhivelor”, I (1924), nr. 1, p. 131–132.

³⁰ I. C. Filitti, *Catagrafia oficială de toți boerii Țării Românești la 1829*, în „Revista Arhivelor” II (1927–1929), nr. 4–5, p. 290–359; Idem, *Arhondologia Munteniei de la 1822–1828*, ibidem, p. 19–49.

³¹ Vezi spre pildă, Gh. Nicolaiasa, *Cercetări de izvoare istorice în trecut*, ibidem, I (1924), nr. 1, p. 88–104. Să se vadă și Mihai G. Regleanu, *op. cit.*, nota 32.

³² Vezi, de exemplu, G. Nicolaiasa, „*Țara Moldovei*”, ibidem, II (1926) nr. 3, p. 373–377 – din miscelaneul nr. 1267, de la Biblioteca Academiei. Vezi și Mioara Tudorică, *op. cit.*, (sub voce).

³³ Vezi, *supra*, notele 34 și 35.

³⁴ Vezi, spre pildă, N. M. Vlădescu, *op. cit.*, *supra*, nota 29, articol în care este cuprinsă și inscripția de pe piatra de mormânt a fostului mare vistiier Părvu Vlădescu, ucis din porunca lui Mihnea al III-lea Radu, și înhumat la Biserica Vlădești-Muscel. Să se vadă și St. Berechet, *Când a zidit Vasile Lupu Biserica Sf. Dimitrie din Orhei*, în „Revista Arhivelor”, II (1926), nr. 3, p. 403–409 – unde este cuprinsă inscripția slavonă a lăcașului.

³⁵ Zoe G. Balș, „*Două acte de la Mihaiu Viteazul*”, ibidem, I (1925), nr. 2, p. 266–268; Ștefan Meteș, *Mihai Viteazul și orașul Cluj*, ibidem, p. 292–294; Andrei Veress, *Despre semnătura latinească a lui Mihai Viteazul*, ibidem, II (1926), nr. 3, p. 409–411. Din anii următori să se vadă cu deosebire Aurelian Sacerdoțeanu, *Hrisovul și sigiliul lui Mihai Viteazul din 27 iulie 1600*, ibidem, IV (1940) nr. 1, p. 161–162; Idem, *Autografe și sigilii de la Mihai Viteazul*, ibidem, V (1941), nr. 2, p. 296–313; de asemenea Gh. Duzinchevici, *Nouii documente de la Mihai Viteazul*, ibidem, VII (1947), nr. 2, p. 378–381.

³⁶ Vezi, de pildă, Virgil Zaborovski, *Importanța arhivelor veneze pentru istoria românilor*, ibidem, I (1925), nr. 2, p. 145–176; să se vadă și Mihai Popescu, *Spicuirii noi despre Horia, Cloșca și Crișan*, ibidem, II (1926), nr. 3, p. 411–415; Idem, *Contribuțiuni documentare la istoria revoluției din 1821*, ibidem, II (1927–1929), nr. 4–5, p. 170–219; Idem, *Precizări documentare privitoare la mișcarea din anul 1848 în Moldova*, ibidem, p. 389–393. Din surse franceze vezi P. P. Panaitescu, *O descriere franceză necunoscută a serbării Paștilor în Principatele Române la sfârșitul veacului XVII*, ibidem, I (1925), nr. 2, p. 291–292. V. I. ungu (profesor), *Un manuscris necunoscut din vremea lui Napoleon I referitor la Principatele Române*, ibidem, III/I (1936–1937), nr. 6–7, p. 171–177. Din surse din fonduri italiene (de la Vatican), vezi V. Laurent, *L'Homiliaire marial du Coislin gr. 274 et l'activité du métropolitane de Metymne Gabriel Summaripa*, ibidem, VI (1945), nr. 2, p. 145–155.

³⁷ Să se vadă de pildă Teodor Bălan, *Șase documente polone din sec. al XVII-lea referitoare la Moldova*, ibidem, VII (1947), nr. 2, p. 330–342 / din 1687–1697 /; pentru fonduri rusești vezi Gr. Avakian (profesor), *Arhivele rusești din Cetatea Albă și importanța lor pentru istoria românilor*, ibidem, I (1925), nr. 2, p. 189–200. Vezi și unele observații la N. C. Bejenaru (doctor în litere și filosofie), *Constantin vodă Șerban față de imperiali și cazaci*, ibidem, II (1926), nr. 3, p. 400–404; Ștefan Berechet (comisar regal în Chișinău), *Documente slave privitoare la Basarabia în tipărituri rusești*, ibidem, p. 332–337.

³⁸ Ștefan Meteș, *Arhivele istorice românești din Budapesta*, ibidem, III/I (1936–1937), nr. 6–7, p. 50–62; Idem, *Din relațiile Țării Românești cu Ungaria și Transilvania*, ibidem, V (1924), nr. 1, p. 11–21; Virginia Sacerdoțeanu, *Un document de la regele Ungariei Mateiaș Corvin*, ibidem, VII (1947), nr. 2, p. 321–329.

³⁹ Vezi, spre pildă, Mihai Popescu, *Veniturile Raiului Hotinului în timpul stăpânirii turcești*, ibidem, II (1927–1929), nr. 4–5, p. 394–401; vezi și H. Dj. Siruni, *Acte turcești privitoare la hotarele dunărene ale Țării Românești*, ibidem, V (1942), nr. 1, p. 129–165.

⁴⁰ Vezi referințele bibliografice *supra*, notele; vezi și Mioara Tudorică, *op. cit.*

Școala, învățământul⁴¹, lăcașurile de cult⁴² și-au găsit și ele audiența în paginile periodicului îngrijit din 1924 la Direcția Generală a Arhivelor Statului, ca și diferite alte materiale prospectate pe tărâm istorico-literar⁴³, etimologic⁴⁴, al trecutului localităților⁴⁵ ș.a.

Mesajele „Revistei Arhivelor” s-au reverberat pozitiv în viața științifică a vremii. Aprecierile lui Vasile Bogrea, din „Anuarul” de la Cluj, pe 1924–1925, o așează – pornind atât de la aspectul grafic, cât și în ce privește conținutul – în rândul publicațiilor „de nivel occidental”⁴⁶, iar C.D. Fortunescu, de la Craiova, releva, în „Arhivele Olteniei”, că tipărirea ei „răspunde unei nevoi imperioase”⁴⁷. Din aceeași vreme rezultatele cercetărilor comunicate în „Revista Forum arhivistic” aveau să formeze obiectul unor obișnuite prezentări, discuții și chiar amendări, din partea lui N. Iorga⁴⁸, de-a lungul timpului ele dobândind audiență și în „Cercetări istorice”⁴⁹, de la Iași sau în rubricile bibliografice ale „Revistei istorice române”⁵⁰, din București ș.a.

Așa cum în paginile „Revistei Arhivelor” era oglindită apariția și problema diferitelor publicații arhivistice cunoscute în epocă, ne referim spre pildă la

⁴¹ Z. Păclișanu, *Documente privitoare la istoria școlilor din Blaj*, în „Revista Arhivelor” II (1927–1929), nr. 4–5, p. 403–434 vezi și Mihai Popescu, *Din viața de student a lui Constantin Hurmuzachi la Viena*, ibidem, III/1 (1936–1937), nr. 6–7, p. 150–183; Georgeta Fișescu, *Institul de fete „Santa Maria” din Iași*, ibidem, V (1942), nr. 1, p. 226–236.

⁴² I. C. Filitti, *Schitul Aninoasa-Cislău (Buzău) și neamul doamnei Neaga*, ibidem, I (1925), nr. 2, p. 210; vezi și Dragoș P. Petroșeanu, *Schitul Lipovul din județul Dolj*, ibidem, III/2, (1939), nr. 8, p. 366–375; St. Bujoreanu, *Schitul Ghireasca (Covurlui)*, ibidem, VI (1944), nr. 1, p. 136–139; Să se vadă și Gh. Nicolaiașu, *O poruncă a lui Alexandru Muruzi vv. cu privire la gospodăria mănăstirilor din Muntenia*, ibidem, I (1925), nr. 2, p. 269–271; N. Ceredarec, *Soveje sau Dobromirna*, ibidem, VI (1945), nr. 2, p. 327–328; Ilie Minea, *Știri noi despre propaganda catolică în Moldova, în sec. XVII*, ibidem, II(1926), nr. 3, p. 399–400. Ștefan Mețeș, *O româncă din Țara Românească răscumpără o tipografie și repară o biserică calvină din Cluj în secolul al XVII-lea*, ibidem, I (1925), nr. 2, p. 295–296; de asemenea St. Nicolaescu, *Ajutoare bănești și danii ale domnilor români către mănăstirea Sf. Filoteiu din Muntele Athos*, ibidem, I (1924), nr. 1, p. 125–230.

⁴³ Vezi, spre exemplu, Dan Simonescu, *De la istorie la istorie literară. Aplicare la opera d-lui Alex. Lapedatu*, ibidem, III/1 (1936–1937), nr. 6–7, p. 150–183.

⁴⁴ Sever Zotta, *Contribuția la originea cuvântului Târtan*, ibidem I (1925), nr. 2, p. 297–298; să se vadă și D. Furtună, *Originea cuvântului „Târtan”*, ibidem, II (1926), nr. 3, p. 419–420.

⁴⁵ Vezi, printre altele, Gh. Ghibănescu, *Din documentele moșiei Urdești*, ibidem, I (1924), nr. 1, p. 117–120; I. I. Sucu, *Contribuții la istoricul satului Mățău-Muscel*, ibidem, IV(1940), nr. 1, p. 143–154; Aurelian Sacerdoțeanu, *Câteva acte din Jupânești-Muscel*, ibidem, V(1942), nr. 1, p. 69–114; I. C. Dobrinescu, *Documente de moșneni (Brădet-Mehedinți)*, ibidem, VI (1943), nr. 1, p. 30–46; N. Ceredanec, *Câteva date despre un sat străvechi Lubănești. Ibănești din ținutul Dorohoiului*, ibidem, VI (1945), nr. 2, p. 328–330; I. S. Constantinescu, *Câteva acte din Costești-Vâlcea*, ibidem VII (1946), nr. 1, p. 167–177; Gh. Duzinchevici, *Contribuții documentare la istoria Blajului*, ibidem VII (1947), nr. 2, p. 278–294.

⁴⁶ Vasile Bogrea, în „Anuarul institului de istorie națională” din Cluj, III (1924–1925), p. 765.

⁴⁷ C. D. Fortunescu, în „Arhivele Olteniei”, III (1924), nr. 14, p. 368.

⁴⁸ În a sa „Revistă istorică”, pornind din anul XI (1925), nr. 10–12, p. 344–346, distinsul savant continua dialogul cu autorii articolelor și notelor din „Revista Arhivelor”. În anul următor (ibidem, XII (1926), nr. 1–3, p. 289 și apoi), N. Iorga comentează unele din afirmațiile lui V. Zaborovschi, P. P. Pănaiteșcu ș. a.

⁴⁹ Vezi referirile lui N. G. Crigoraș, la „Revista Arhivelor” VI (1945), nr. 2, în „Cercetări istorice”, XIX (1946), serie nouă, vol. II.

⁵⁰ Vezi, de pildă, succintele informări ale Corinei Nicolescu, din „Revista istorică română” XV (1945), nr. 4, p. 530 și 531 relativ la articolele lui Gh. Ungureanu și G. Potra, din „Revista arhivelor”, VI (1944), nr. 1, p. 1–28 și 47–59.

„Archivalische Zeitschrift“ – München, la „Levéltári Közlemények”⁵¹ – Budapesta etc., tot astfel cuprinsul periodicului de la București avea să stea în atenția unora din acestea găsindu-și un binemeritat ecou⁵². Se deschidea astfel o cale utilă de comunicare și informare, de o parte sau de alta, în planul raporturilor externe, cale întreruptă în timpul celui de al doilea război mondial și reluată apoi⁵³.

Experiența dobândită în îngrijirea publicației, încă de la primii ani ai existenței sale, ținând seama de specificul ei și de cerințele cărora trebuia să le facă față, a deschis o mai largă perspectivă activității din etapa care a urmat. Aceasta apare nemijlocit legată și de strădaniile depuse în cadrul Școlii superioare de arhivistică și paleografie, de sub egida Direcției Generale a Arhivelor Statului, unde și-au desăvârșit cunoștințele de specialitate sau au funcționat ca dascăli și au colaborat la revistă remarcabili cercetători. Amintim în mod deosebit prezența lui Aurelian Sacerdoțeanu, Emil Vărtosu, Damian P. Bogdan, dar și a Mariei Holban și a lui Mihai Berza⁵⁴, a altor valoroase cadre, cum au fost Mihai Regleanu, Ileana Leonte, Ion Sucu⁵⁵ ș.a. Este vremea în care revista, la reluare, în 1936–1937, după mai mulți ani de întrerupere⁵⁶, va dobândi noi valențe prin grija editorilor ei.

Odată cu elaborarea volumului III, partea I, șase numere succesiv, din 1936–1943, au fost dedicate unora dintre prestigioșii Directori ai Arhivelor. Primul, constituia un *Omagiu Profesorului Alexandru I. Lapedatu*, urmat în 1939, de cel închinat de Aurelian Sacerdoțeanu, *Profesorului Constantin Moisil*. Un an mai târziu, același entuziast redactor realiza numărul respectiv *În amintirea Bucovineanului Dimitre Onciul* (1940), și tot prin stăruința sa avea să apară în 1941 opusul în memoria lui *Nicolae Iorga*, după dispariția dramatică a marelui istoric, în toamna precedentă. În continuare, volumele din 1942 și 1943 reliefați atât figura *Marelui basarabean B. P. Hașdeu*, cât și pe aceea a *Musceleanului C.D. Aricescu*, care contribuiseră – în ultimele decenii ale veacului trecut – la ridicarea prestigiului instituției arhivelor.

Cinstind aceste ilustre nume ale istoriografiei naționale, „Revista Arhivelor” a putut da la iveală, cu sprijinul a zeci de specialiști, interesante studii și materiale documentare inedite, ca rod al investigării nu numai a izvoarelor interne, ci și a diferitelor surse externe. Remarcăm astfel contribuțiile lui Constantin Moisil, Aurelian Sacerdoțeanu, Ștefan Meteș, Gh. Ungureanu, Ilie Minea, H. Dj. Siruni, Ion

⁵¹ Vezi *ibidem*, II (1927–1929), nr. 4–5, în care sunt prezentate numerele din 1925 și 1926, ale revistei „Archivalische Zeitschrift” Bd. 2–3. Să se vadă și cele observate de Aurelian Sacerdoțeanu. Arhivistica în „Hrisovul”, Buletinul Scoalei de arhivistică. VII (1947), p. 10, relativ la această revistă: de asemenea aprecierile sale despre „Levéltári Közlemények”, la însemnătatea unor materiale ce privesc Transilvania (*ibidem*, p. 12–13).

⁵² Ne referim spre pildă la cronicile din cunoscutul periodic de specialitate „Archivalische Zeitschrift”. München unde este cu regularitate înfățișat conținutul „Revistei Arhivelor”. Vezi, exemplu. „AZ”, München LVII (1961), p. 242–244, în care apare sumarul din „Revista Arhivelor”, seria nouă. II (1959), nr. 1–2, și III (1960), nr. 1, etc.)

⁵³ Schimbul de publicații pe tărâmul arhivisticii, menținut de Arhivele Statului de la București, cu alte instituții similare din lumea europeană este reflectat de cronicile prezente în „Revista Arhivelor”, pornind de la primii ani de apariție și până în 1946–1947, dacă ne referim la seria inițială, în 1924, de Constantin Moisil. (Vezi prezentările făcute, de exemplu, de A. Sacerdoțeanu, în „RA”, VII (1946), nr. 1, p. 204–205 și *ibidem*, VII (1947), nr. 2, p. 406–407, pentru „Levéltári Közlemények” XX–XXIV (1942–1946) ș.a. Odată cu republicarea „Revistei Arhivelor” au fost reluate și discuțiile asupra periodicelor străine („R.A.”. I (1958), serie nouă, nr. 1, p. 325–329, cu referire, spre pildă, la „Levéltári Közlemények” ș. a.)

⁵⁴ Vezi Mioara Tudorică, *op. cit.*, (sub voce); să se vadă și *Enciclopedia* (sub voce). În ce privește prezența Mariei Holban, în paginile „Revistei Arhivelor”. Vezi articolul *De la guivre de Visconti à la salamandre de Francois I*, în „R.A.”, III/1 (1936–1937), nr. 6–7, p. 240–253.

⁵⁵ Mioara Tudorică, *op. cit.*

⁵⁶ Între anii 1929–1937.

Mărcuș, Teodor Bălan, Ioachim Miloia, Damian P. Bogdan, Ion Vârtosu, Maria Holban, N. Gh. Dinculescu⁵⁷ și mulți alții. Demersul cercetătorilor pornea din epoci străvechi, dacă ținem seama de datele comunicate de profesorul Dumitru Berciu⁵⁸, din feudalismul timpuriu, dacă avem în vedere unele din preocupările lui Aurelian Sacerdoțeanu⁵⁹, stăruia – pe lângă atâtea alte probleme – asupra situației ținuturilor istorice românești răpite de la trupul țării⁶⁰, evocând pentru contemporani, prin pana lui Romulus Seișanu, metafora României Mari de ieri, de ceea ce era în 1941 țara: „România mică de azi”, cum observa Seișanu. De aceea el preciza tendențios „Adu-ți aminte, române”⁶¹.

Volumele omagiale, cu deosebire cele cinci îngrijite din 1939, de Aurelian Sacerdoțeanu au dat un impuls deosebit preocupărilor din sfera – atât de utilă – a bibliografiei, căci pe lângă cele 1014 titluri, care marchează activitatea lăbomboasă a lui Constantin Moisil, Dimitre Onciul, N. Iorga, B. P. Hașdeu și C.D. Aricescu⁶², numerele în cauză ofereau pentru domeniul de specialitate încă două rubrici, de Bibliografie veche și nouă, totalizând 1283 de trimiteri, sistematic alcătuite⁶³. Și acestea, în afară de alte informații, note și comentarii bibliografice, care însoțesc celelalte materiale încorporate în volumele apărute în prima serie a „Revistei Arhivelor”, până în 1947.

Suntem fără îndoială în fața unei activități meritorii ce a condus la acumularea unei valoroase experiențe în domeniul arhivisticii, al științelor conexe și a dat un nou impuls investigațiilor pe tărâmul istoriei. Totuși rezultatele nu aveau să-l mulțumească pe distinsul specialist Aurelian Sacerdoțeanu, care, într-un studiu apărut în 1947, considera că cercetătorii „se apleacă mai mult asupra materialului, decât asupra problemelor arhivistice”⁶⁴, socotind că revista trebuia să contribuie la înslesnirea căilor de investigație în arhive⁶⁵.

În etapa care a urmat, odată cu reluarea publicării revistei în 1958, după mai bine de 10 ani de întrerupere, timp în care în portofoliul cercetătorilor arhiviști și istorici s-au adunat numeroase lucrări, ce dezvăluie un vast areal de preocupări, acestea aveau să fie introduse treptat în paginile sale, asigurându-se astfel o continuitate între vechea și noua serie. Și aceasta în pofida faptului că Fondul arhivistic socotit „proprietatea întregului popor” – conform legislației de atunci⁶⁶, fusese așe-

⁵⁷ Vezi referințele bibliografice la Mioara Tudorică, *op. cit.*. Vezi Vasile Arimia, *Oameni de seamă colaboratori la „Revista Arhivelor”*, în „Revista Arhivelor”, LI (1974), nr. 4, p. 497–501.

⁵⁸ Dumitru Berciu, *Repertoriu arheologic de stațiuni și descoperiri preistorice în România. Material pentru un dicționar de geografie istorică. II Neoliticul – epoca pietrei lustruite*, ibidem, V (1942) nr. 1, p. 22–68; *Idem*, *O descoperire arheologică la Feregile, jud. Vâlcea*, ibidem, p. 219–221.

⁵⁹ A. Sacerdoțeanu, *Români și barbari în secolul IX – un început de diferențiere*, ibidem, III/1 (1936–1937), nr. 6–7, p. 108–122.

⁶⁰ Constantin Sassu, *Țările Române spre sfârșitul veacului al XVIII-lea. Câteva observațiuni în cadrul problemelor puse în 1774 de mărturiile generalului Barca, unul din autorii răpirii Bucovinei*, ibidem, V (1943), nr. 2, p. 303–351 și ibidem VI (1945), nr. 2, p. 165–230. Pentru alte observații vezi și Theodor Bălan, *Cordonul Bucovinei*, ibidem, p. 231–239; *Idem*, *Conflictul episcopului Eugen Hacman cu preoții din Bucovina în anul 1848*, ibidem, IV (1942), nr. 2, p. 314–334.

⁶¹ Vezi ibidem, IV (1941), nr. 2, p. 395–396.

⁶² Bibliografii întocmite de Ilie Tabrea, Claudia Mihăilescu și Aurelian Sacerdoțeanu. (Vezi Ilie Tabrea, *Bibliografie, I. științifică a d-lui Const. Moisil*, ibidem, III/2 (1939), nr. 8, p. 383–393. Pentru *Opera lui D. Onciul*, vezi ibidem, IV (1940) nr. 1, p. 168–183; pentru *Opera lui N. Iorga / 1934–1941*, vezi ibidem, IV (1941), nr. 2, p. 410–437 – totalizând 411 titluri; pentru *Opera lui B. P. Hașdeu*, vezi ibidem, V (1942), nr. 1, p. 254–268; pentru *Opera lui C. D. Aricescu*, vezi ibidem, V (1943), nr. 3, p. 469–472, realizată cu participarea Clădiei Mihăilescu).

⁶³ Vezi *Bibliografiile* – în continuare, din numerele apărute în 1939–1943.

⁶⁴ Aurelian Sacerdoțeanu, *Arhivistica*, în „Hrisovul”, VII (1947), p. 13.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ C. Tomaru, *Aspecte actuale ale problemei arhivei din R. P. R.*, în „Revista Arhivelor” I. (1958), nr. 1, p. 7.

zat sub egida Ministerului de Interne, căruia îi revenea îndatorirea de a menține ancorată și activitatea revistei în realitățile și coordonatele vieții politice instituite după 1947. Ca atare, o parte din cele peste 100 de numere ale periodicului, câte au văzut lumina tiparului până în decembrie 1989, poartă – în editorialele și studiile lor – pecetea hotărârilor și „orientărilor“ vremii, așa cum – de altfel – acestea nu au putut lipsi din inai toate publicațiile ce s-au aflat decenii în șir sub practica cenzurii presei.

La o privire atentă asupra primului volum al „Revistei Arhivelor“, din noua serie, apărut în 1958, descoperă nume prestigioase între autorii studiilor respective. Astfel, după *Cuvântul înainte* al directorului general, I. Paraschiv, care anunța reeditarea publicației și programul ei, al altor două note relativ la unele aspecte cu privire la păstrarea și folosirea fondului arhivistic, inclusiv al actelor statistico-economice⁶⁷, însemnate probleme ale arheografiei erau abordate de Aurelian Sacerdoțeanu⁶⁸, Sigismund Jako⁶⁹, Gh. Ungureanu⁷⁰, Francisc Pall, acesta stăruind – pe baza unor acte inedite – asupra relațiilor de negoț din 1578, dintre brașoveni și raguzani⁷¹. Nu lipseau nici alte contribuții, fondate pe izvoare interne sau externe, aduse de Ion Ionașcu⁷², Emil Vârtosu⁷³, Al. Neamțu⁷⁴, Liviu Moldovan⁷⁵, Ion Mărcuș⁷⁶, Mihai G. Regleanu⁷⁷, Ileana Leonte⁷⁸, Al. Andronic⁷⁹.

Cât de variate, dar și de utile pentru lărgirea cunoștințelor în domeniile de specialitate, se vedeau a fi și temele ce i-au preocupat pe Valerian Popovici⁸⁰, Mihail Guboglu, un adevărat explorator al surselor turcești⁸¹, dar și pe Gh. Duzinchevici⁸², Elena Limona⁸³, Al. Rusu⁸⁴ și atâția alții⁸⁵.

⁶⁷ Ibidem, p. 3–21.

⁶⁸ Vezi studiul său. *Problemele actuale ale arheologiei noastre*. ibidem, p. 22–33. Idem. *Arhivistica de peste hotare după cel de al doilea război mondial*. Ibidem, nr. 2, p. 117–159.

⁶⁹ *Instrucțiuni arhivistice ale oficiilor din Transilvania 1575–1811. Problema reorganizării arhivei vechi din Transilvania*. ibidem, p. 34–81.

⁷⁰ *Actele de stare civilă în Moldova până la Regulamentul Organic*. ibidem, p. 82–92.

⁷¹ *Relațiile comerciale dintre brașoveni și raguzani (cu documente inedite despre negoțul lăinii în anul 1578)*. ibidem, p. 93–120.

⁷² *Despre catagrafia ținutului Putna din anii 1773–1774*. ibidem, p. 121–130.

⁷³ *Un diplomat manuscris al Țării Românești (1841)*. ibidem, p. 131–149 și ibidem, nr. 2, p. 70–116.

⁷⁴ *Câteva probleme de istorie oglindite în arhivele miniere din Transilvania*. ibidem, p. 150–158.

⁷⁵ *Registrele confesionale de stare civilă din Transilvania*. ibidem, p. 159–185.

⁷⁶ *Câteva propuneri în problema materialelor arhivistice*. ibidem, p. 186–194.

⁷⁷ *Conspectul sumar al manuscriselor de la Arhiva istorică centrală, cu un tabel de corespondența cotelor vechi*. ibidem, p. 195–216.

⁷⁸ *Două etaloane: palma lui Șerban Vodă și a lui Constantin Brâncoveanu*. ibidem, p. 217–219.

⁷⁹ *Documente referitoare la Principatele Române aflate în Fondul Voronțov păstrat în Arhiva Centrală de Stat a actelor vechi din Moscova*. ibidem, p. 222–226.

⁸⁰ *Un important document privind începuturile industriei de hârtie din Moldova*. ibidem, p. 227–233.

⁸¹ *Un mănunchi de documente turcești privind evenimentele din Țările Românești în jurul anului 1821*. ibidem, p. 234–256.

⁸² *Un vechi inventar de arhivă, Pomarius, 1546*. ibidem, p. 257–262.

⁸³ *Un document privitor la mișcarea muncitorească din Praga din anul 1844*. ibidem, p. 263–264.

⁸⁴ *File dintr-un manuscris medieval descoperite în coperta unui registru*. ibidem, p. 265–266.

⁸⁵ Să se vadă cele scrise de Gh. Ungureanu, Mihai Apostol, Ion Burtoiu, la Mioara Tudorică, op. cit.

Dacă în primii treisprezece ani de existență (1958–1970)⁸⁶, revista a apărut de două ori pe an, din 1971 editarea ei a fost trimestrială, în 1973, 1977 și 1979⁸⁷, fiind îngrijite și numere de Supliment, pentru aniversarea Revoluției de la 1848, a Războiului de Independență – la împlinirea a 100 de ani și a Unirii celei Mari din 1918.

Ființând în noua ipostază, mai bine de patru decenii, „Revista Arhivelor” a oferit, în cele peste 40 000 de pagini ale sale, spațiul trebuitor promovării – pe noi trepte – a muncii de păstrare a actelor, de prelucrare și valorificare a informațiilor din Fondul Arhivistic Național sau din arhive străine – privind trecutul poporului nostru și relațiile Țărilor Române cu alte state. Pe calea raporturilor cu instituții similare de peste hotare s-au putut realiza, de altfel, acorduri și schimburi care au îmbogățit tezaurul documentelor, sporind posibilitatea publicării surselor⁸⁸.

Investigarea imensului material acumulat de Arhivele Statului, în plan central sau local, a deschis un mai larg fâgaș dialogului purtat în cuprinsul „Revistei Arhivelor” nu numai pe teme despre începuturile procesului de organizare a fondurilor documentare de la noi⁸⁹, ci, îndeosebi, legat de trebuințele actuale⁹⁰, dar și de ceea ce s-a realizat – pe multiple direcții – în alte țări⁹¹.

S-a amintit, spre pildă, în legătură cu metodele și practicile mai vechi folosite la constituirea depozitelor de acte în evul de mijloc și apoi, concepția orășanului umanist, Cristian Pomarius, în orânduirea arhivelor din Sibiu, Brașov și Bistrița⁹². S-au comunicat, de asemenea, date relativ la protecția documentelor, la selecționarea lor, precum și despre instrucțiunile din veacul al XIX-lea privind preluarea materialelor arhivistice⁹³. Preocupări de acest fel erau pe deplin justificate, dacă avem

⁸⁶ Până în 1969, numerele apar sub siglele I–XII; din 1970, fiind socotiți și anii de la apariția primei serii, numerotarea s-a făcut pornind de la sigla XLVII.

⁸⁷ Și anume „R.A.”. L (1973), vol. XXXV; ibidem, LIV (1977), vol. XXXIX, ibidem, (1979).

⁸⁸ Relevăm în această ordine de idei discuțiile purtate de Arhivele Statului București pentru reluarea publicării Colecției Hurmuzaki. (Vezi, spre pildă, Ștefan Hurmuzache, V. Arimia, *Necesitatea reeditării colecției Eudoxiu Hurmuzaki*, ibidem, LVIII (1981), nr. 3, p. 298–211.

⁸⁹ Vezi Tudor Mateescu, Marcel Ciucă, *Arhiva generală a Țării românești*, ibidem, LXII (1985), nr. 2, p. 213–222, să se vadă și Tudor Mateescu, *Aspecte ale relațiilor Arhivei Statului din Țara Românească cu instituțiile centrale până la 1862*.

⁹⁰ Vezi numeroasele articole și note pe probleme de arhivistică contemporană la Mioara Tudorică, *op. cit.*; să se vadă și observațiile lui Aurelian Sacerdoțeanu, *Probleme actuale ale arheografiei noastre*. (Vezi *supra*, nota 68).

⁹¹ Să se vadă relevante de Aurelian Sacerdoțeanu, *Arhivistica de peste hotare după al doilea război mondial* (ibidem). Pentru alte relații vezi materialele din revistele și publicațiile recenzate în „R. A.” I (1958) – LXVI (1989), și anume „Archivalische Zeitschrift”, Munchen, „Archivum” – UNESCO, Paris, „Archivni casopis”, Praga ș.a.

⁹² G. Nussbäcker, *Din activitatea arhivistică a lui Christian Pomarius*, în „R. A.”, VIII (1965), nr. 2, p. 169–180. Să se vadă și Gh. Duzinchevici, *Un vechi inventar de arhivă Pomarius, 1546*, ibidem, I (1958), nr. 1, p. 257–262.

⁹³ Sigismund Jako, *Instrucțiuni arhivistice ale oficiilor din Transilvania 1575–1841. Problema reorganizării arhivelor vechi din Transilvania*, ibidem, p. 34–81 (cu anexe). Vezi și Gertrude Bardos, *Câteva documente cu privire la selecționarea actelor în trecut*, ibidem, III (1960), nr. 1, p. 257–266 (cu anexe); Mihai Regleanu, *Alexandru Ipsilanti voievod, protector al arhivelor*, ibidem, XII (1969), nr. 1, p. 43–47; Maria Dogaru, *Vechi instrucțiuni arhivistice pentru preluări de materiale documentare (Moldova 1832–1838)*, ibidem IX (1966), nr. 1, p. 137. Să se vadă și Tudor Mateescu, *Preocupări pentru organizarea arhivelor în secolul al XIX-lea. Contribuția lui Alexandru Geanoglu Lesviodox*, ibidem, LXV (1988), nr. 2, p. 222–224.

în vedere referirile cercetătorilor la numeroasele arhive investigate⁹⁴, din zona Mureșului, a Sebeșului⁹⁵, din Moldova⁹⁶ și alte ținuturi istorice⁹⁷.

Valoroase prin conținutul și mesajele ce le-au purtat de-a lungul timpului, arhivele și lăcașurile care le-au adăpostit au îndreptat atenția atâtor cărturari asupra lor, figurile acestora formând și ele subiecte ale unor pioase amintiri, în rubricile revistei. De la Eminescu, Creangă, Alecsandri⁹⁸, la Nicolae Iorga⁹⁹, de la Hașdeu la Constantin Moșilă¹⁰⁰ ș.a., numele vechilor arhiviști stau mărturie prețurii contemporanilor.

Specialiști din diferite domenii aveau să sublinieze ulterior rostul arhivelor în cercetările istorice¹⁰¹, de istoria artei și etnografie¹⁰², pentru alcătuirea studiilor monografice¹⁰³, el fiind înțeles deopotrivă ca o necesitate a științei moderne¹⁰⁴. Sunt desigur doar câteva componente din suita acelora, pe care personalul avizat al instituțiilor de profil, a căutat să le detecteze, printr-o mai bună ordonare¹⁰⁵ și prelucrare a materialelor¹⁰⁶ de interes istoric sau juridic¹⁰⁷ ș.a.

⁹⁴ Vezi Mioara Tudorică, *op. cit.*

⁹⁵ Vezi, spre exemplu, N. Szabo, *Arhiva Sfatului popular al orașului Tg. Mureș (sec. XV–XIX)*, în „R. A.” III (1960), nr. 1 p. 235–249 (cu anexa). Să se vadă și C. Müller, O. Rotaru, M. Stirban, *Din protocoalele Magistratului orașului Sebeș din anii 1784–1785*, ibidem, VI (1963), nr. 1, p. 169–188. Pentru alte centre și comitete din Transilvania vezi și Gernot Nussbächer, *Contribuții la istoricul Arhivei Bistriței în secolele XVI–XX*, ibidem, XLVII (1970), nr. 1, p. 5–22; Olivia Pescariu, *Comitatul Alba de Sus*, ibidem, p. 55.

⁹⁶ Vezi, de pildă, Gh. Ungureanu, *Documente statistice din anii 1820–1859 aflate în patrimoniul Arhivelor Statului de la Iași*, ibidem, VI (1963), nr. 1, p. 206–221; Idem, *Actele de stare civilă în Moldova sub regimul Regulamentului Organic (1832–1864)*, II, ibidem, II (1959), nr. 2, p. 58–76; C. Gonciarui, *Arhiva isprăvniceii sau stărostiei ținutului Putna*, ibidem, p. 275–283.

⁹⁷ Să se vadă, spre exemplu, Mihai Regleanu, *Aspecte în trecut privitoare la munca de evidență a fondurilor arhivistice de la Arhivele Statului din București*, ibidem, p. 250–259; G. Gonciarui, *Județele satești din Moldova și Arhivele lor până la aplicarea legii comunale (1832–1864)*, ibidem, VIII (1965), nr. 1, p. 73–90.

⁹⁸ Gh. Ungureanu, *Prețuirea arhivelor de către Mihai Eminescu și Ion Creangă*, ibidem, I (1958), nr. 1, p. 267–276. Idem, *Din activitatea lui Vasile Alecsandri ca arhivist al Statului*, ibidem, VII (1964) nr. 2, p. 259–280; să se vadă și Idem, *Poetul Costache Conachi organizator al arhivelor moldovenești, 1831–1833*, ibidem, III/2 (1939), nr. 8, p. 334–340 (deci, Seria I-a).

⁹⁹ Vezi, spre pildă, Aurelian Sacerdoțeanu, *Nicolae Iorga în mișcarea arhivistică românească*, în „R. A.”, Seria nouă, XLVIII (1971) nr. 3, p. 351–359; M. Kandel, *Nicolae Iorga – îndrumător în folosirea arhivelor și în cercetarea istoriei*, ibidem, p. 361–365. Pentru alte relații cf. Mioara Tudorică, *op. cit.*, p. 329–331.

¹⁰⁰ Mihai Regleanu, *Bogdan Petriceicu Hașdeu*, în „R. A.”, VI (1963), nr. 2, p. 232–249. Vezi și Aurelian Sacerdoțeanu, *Bogdan Petriceicu Hașdeu – arheograf*, ibidem, VIII (1965), p. 21–45; pentru C. Moșilă, cf. Mioara Tudorică, *op. cit.*, p. 333–335; pentru alți distinși arhiviști, directori ai Arhivelor Statului, vezi ibidem, p. 324 și urm.

¹⁰¹ Să se vadă P. P. Panaitescu, I. Donat, *Arhivele în sprijinul cercetărilor istorice*, în „R. A.”, VI (1963), nr. 1, p. 71–83.

¹⁰² C. Szasz, *Arhivele în slujba cercetărilor de istoria artei*, ibidem, V(1962), nr. 1, p. 46–69; să se vadă și A. Moga, *Arhivele în slujba cercetării etnografice*, ibidem, VII (1964), nr. 2, p. 61–70.

¹⁰³ Gh. Stanciu și C. Botez, *Arhivele și cercetarea monografică*, ibidem, VI (1963), nr. 1, p. 56–70.

¹⁰⁴ Așa cum remarcă D. Todericiu, *Cercetarea arhivelor – o necesitate a științei moderne*, ibidem, X (1967), nr. 1, p. 107–112.

¹⁰⁵ Vezi și cele observate de Aurelian Sacerdoțeanu, *op. cit.*, Vezi, de asemenea, Mihai Regleanu, *Ordonarea și inventarierea documentelor fundamentale din Țara Românească și Moldova*, în „R. A.”, V (1962) nr. 2, p. 247–264; Marcel Ciucă, *Ordonarea și inventarierea documentelor aflate în depozitele Arhivelor Statului*, ibidem, LVI (1979), nr. 3, p. 284–302;

¹⁰⁶ De văzut Ion Mărcuș, cu privire la prelucrarea tehnico-științifică a materialelor documentare create de instituțiile din Transilvania, ibidem, V (1962), nr. 2, p. 265–280. Pentru alte cercetări privind înlesnirea accesului la sursele documentare, vezi și Mihai Regleanu, *op. cit.*, Virgiliu Z. Teodorescu, *Achiziții noi*, în „R. A.” LI (1974), nr. 1–2, p. 309–326; Marcel D. Ciucă, *Colecția „Achiziții Noi”. Tabel de corepondență a cotelor, situația numerică și cronologică pe pachete*, ibidem, LIII (1976), nr. 1, p. 55–77; ibidem, nr. 2, p. 206–236; ibidem, nr. 3, p. 337–350.

¹⁰⁷ Vezi, spre pildă, Doina Duca, Veronica Vasilescu, *Date privind proveniența, păstrarea, descrierea și conținutul documentelor din colecțiile «Peceti» și «Suluri» din depozitele Arhivelor Statu-*

Dar, paleta discuțiilor pe teme stringente ale organizării, păstrării și utilizării surselor arhivistice a fost extinsă în paginile „Revistei Arhivelor” și pe terenul tehnicilor moderne, al aplicării informaticii¹⁰⁸, al folosirii microfilmării¹⁰⁹, al promovării investigațiilor de laborator¹¹⁰, al soluțiilor reprografice – ca mijloace de conservare¹¹¹ etc.

Sporirea apreciabilă a fondurilor documentare preluate de la instituții cu profil deosebit, trebuința sistematizării lor, necesitatea schimbului de opinii asupra mijloacelor și metodelor de prelucrare a acestora¹¹² au impus și fixarea unei terminologii corespunzătoare domeniului arhivistic, care să stea la baza elaborării dicționarului acestei practici¹¹³.

„Revista Arhivelor” a promovat în rubricile ei, fixate uneori și în raport cu necesitățile editoriale¹¹⁴, teme ce au vizat utilizarea surselor documentare ca mijloc de sprijinire a unor sectoare de interes economic¹¹⁵. Investigațiile pe această cale au dat în vileag izvoare de ape minerale¹¹⁶, s-au referit la amenajarea pentru navigație a Jiului, așa cum era închipuită la 1866¹¹⁷, la cunoașterea potențialului hidrografic în diferite ținuturi ale țării¹¹⁸, dar și la relațiile din trecut despre combustibili fosili¹¹⁹ ș.a., ce puteau veni în sprijinul prospecțiunilor geologice¹²⁰.

lui. București, ibidem VI (1963), nr. 1, p. 222–243; să se vadă și Ion Comănescu, *Fondul arhivistic de stat și arhivele instanțelor judecătorești*, ibidem, II (1959), nr. 2, p. 244–249. Vezi de asemenea, Gh. Ungureanu, *Acte de stare civilă sub regimul Codului Civil. III*, ibidem, III (1960), nr. 1, p. 31–56; cf. și Idem, I(1958), nr. 1, p. 82–92; Idem, Ibidem, II (1959).

¹⁰⁸ Ion Dumitru, Constantin Ciochină, *Aplicarea informaticii în cercetarea documentară a arhivelor din România*, ibidem, L (1973), nr. 4, p. 581–595.

¹⁰⁹ Sanda Bădărău, Valeria Sindilaru, Mihai Static, *Microfilmarea în arhive I*, ibidem, LVII (1980), nr. 2, p. 207–217; Idem, II, ibidem, LVIII (1981), nr. 2, p. 191–200.

¹¹⁰ Vezi, spre pildă, Florea Oprea, *Investigația de laborator – etapă premergătoare restaurării*, ibidem, LXII (1985), nr. 3, p. 291–301. Relevăm că în paginile „Revistei Arhivelor”, serie nouă, au fost purtate numeroase discuții legate de diferitele aspecte ale activității tehnice, atât pe teme de organizare, cât și de conservare a materialelor arhivistice (Mioara Tudorică, op. cit..)

¹¹¹ Graziela Bobulescu, *Tehnica reprografică – mijloc de conservare în arhive*, ibidem, nr. 1, p. 51–55.

¹¹² Mioara Tudorică, op. cit.

¹¹³ Gh. Ungureanu, *Probleme de terminologie arhivistică*, ibidem, VIII (1965), nr. 1, p. 3–22; să se vadă și V. Suteu, *Câteva probleme privitoare la elaborarea unui dicționar de arhivistică*, ibidem, LII (1975), nr. 1, p. 57–59.

¹¹⁴ Avem în vedere rubricile „Prețuitori ai arhivelor”, de asemenea, „Opinii” sau „Achiziții noi”, „Instrumente de lucru” etc.

¹¹⁵ Vezi, de pildă, Elena Gheorghe, *Contribuția „Revistei Arhivelor” la sprijinirea acțiunii de valorificare a informațiilor arhivistice în scopul dezvoltării economiei naționale*, în „R. A.”, LX (1983), nr. 2, p. 279–280; să se vadă și St. Hurmuzache, ibidem, LIX (1982), nr. 4, p. 376–384; Idem, ibidem, LXII (1985), nr. 4, p. 368–391.

¹¹⁶ Paul Barbu, *Câteva documente păstrate la Filiala Arhivelor Statului din județul Dolj cu privire la izvoarele de ape minerale de la Gighera*, ibidem, LXI (1984), nr. 1, p. 49–50.

¹¹⁷ Viorica Cernătescu, *Un document din 1866 privind amenajarea Jiului pentru navigație*, ibidem, p. 47–48.

¹¹⁸ Vezi, spre pildă, V. Chiriță, *Izvoare documentare cu privire la potențialul hidroenergetic al Olteniei și posibilitatea de reactivare a unor obiective la nivelul descoperirilor științifice și tehnice actuale*, ibidem LX (1983), nr. 4, p. 409–411, ș.a. Vezi de asemenea, Ana Ionescu, C. Rush, *Utilizarea informațiilor din documente în proiectarea și exploatarea lucrărilor hidrotehnice*, ibidem, nr. 3, p. 275–278; Nicolae Chipurici, *Preocupări ale Filialei Arhivelor Statului Mehedinți pentru cunoașterea potențialului hidroenergetic din zonă*, ibidem, LXI (1984), nr. 1, p. 45. Corneliu Tamaș, *Folosirea surselor de apă curgătoare în județul Vâlcea în trecut*, ibidem, p. 45–47.

¹¹⁹ Vezi pentru unele aspecte și V. I. Nițu, D. Săveanu, *Rezervele de combustibili fosili ale țării noastre oglindite în vechi publicații românești*, ibidem, LX (1983), nr. 2, p. 139–141

¹²⁰ Al. Nastovici, *Arhivele în ajutorul prospecțiunilor geologice actuale*, ibidem, LXI (1984), nr. 4, p. 419–424; să se vadă și Ioan Mureșan, *Valorificarea informațiilor documentare privind existența unor substanțe minerale utile, prin cercetări geologice*, ibidem, LX (1983), nr. 2, p. 135–139.

Desigur, într-o abordare sintetică, nu-și poate afla locul întreaga problematică a arhivisticii contemporane supusă în bună măsură atenției cercetătorilor, de periodical Arhivelor Statului. Nu trebuie neglijat însă efortul depus pentru informarea cititorilor în ceea ce privește achizițiile noi¹²¹ și cu deosebire acelea provenind din fondurile străine, operațiuni realizate cu concursul unui mare număr de cadre¹²².

O privire totalizatoare pentru anii 1964–1972 dezvăluie faptul că, prin investigațiile întreprinse în 15 state, de peste 100 de arhiviști și cercetători, au fost dobândite, până în 1973, 1 363 160 imagini de microfilm și 66 554 xerografii după materiale documentare¹²³. Din etape precedente sau succedente, ne-au parvenit, tot prin intermediul revistei, știri și în legătură cu alte fonduri din Bulgaria¹²⁴, Anglia, Franța¹²⁵, Polonia, Rusia¹²⁶, Statele Unite ale Americii¹²⁷ ș.a.

Nu mai puțin fructuoase sunt, incontestabil, rezultatele din sfera disciplinelor speciale ale istoriei, încorporate în periodical Arhivelor. Ele au adus, în raport cu etapa precedentă, o substanțială informație, dintr-un mai larg spectru de preocupări, cărora le-au fost puse uneori în evidență și legăturile conexe¹²⁸. În mare parte, noile cercetări aparțin specialiștilor formați în spiritul Școlii de arhivistică și a priceperii îndrumătorilor ei. Constantin Moisiș și Aurelian Sacerdoțeanu – acesta prefigurând chiar Sarcinile științelor auxiliare ale istoriei¹²⁹, ca o necesitate a specializării în toate ramurile cunoașterii – ținând seama de „setea de cultură” în societatea contemporană¹³⁰.

Distinșilor dascăli se datorează și acele Orientări în paleografia română¹³¹, disciplină pe tărâmul căreia s-au deschis noi făgașuri¹³², prin studiile lui Sigismund

¹²¹ Vezi, spre pildă, Virgiliu Z. Teodorescu și Marcel Ciucă (să se vadă supra, nota 106).

¹²² Să se vadă, de exemplu, și cele înfățișate de Iosif Adam, *Lista fondurilor din străinătate din care au fost selectate documente ce se păstrează la DGAS sub formă de microfilme și xerografii*, LI (1974), nr. 3, p. 443–454.

¹²³ Ibidem.

¹²⁴ Vezi, de pildă, Mihai Guboglu, *Despre Arhiva turco-orientală din Biblioteca de Stat // V. Kolarov //* – Sofia, ibidem, II (1959) nr. 2, p. 180–214; Idem, II Ibidem, III (1960), nr. 1, p. 134–182 (cu anexa).

¹²⁵ Vezi, spre exemplu, Cornelia Bodea, *Surse de informare engleze privind țara noastră*, ibidem, XII (1969), nr. 1, p. 201; pentru izvoarele din Franța, cf. Nicolae Corivan, (ibidem, II) 1959), nr. 2, p. 215–224 (cu anexa); Gh. Ungureanu, (ibidem, XLVIII (1971), nr. 3, p. 419–432). Idem (ibidem, L (1973), nr. 4, p. 637–652), ș. a.

¹²⁶ Vezi, Veniamin Ciobanu, *Documente poloneze de la Mihai Racoviță*, ibidem, LII (1975), nr. 4, p. 455–464; cf. Ilie Corfuz, *Jurnalul expediției polone în Moldova din 1595*, ibidem, XLVII (1970), nr. 2, p. 525–546. Pentru documentele din Arhivele de la Moscova și Leningrad vezi Al. Andronic (ibidem, I (1958), nr. 1, p. 222–226). Ion Parachiv (ibidem, nr. 2, p. 160–176), Gh. Ungureanu (ibidem, V (1962), nr. 1, p. 27–45, ș. a.

¹²⁷ Iosif Adam, *op. cit.*, să se vadă și Mioara Tudorică, *op. cit.*, p. 273, 276, 278, 279–281, 282, 285–289, 290, 292, 294–296, 298–299, 301–306, 308, 319–321.

¹²⁸ Să se vadă și cele observate de Răzvan Teodorescu, *Interdependența dintre istorie, artă și cultură reflectată de izvoarele heraldice și sigilare*, în „R. A.”, LIX (1982), nr. 2, p. 184.

¹²⁹ Ibidem, IX (1966), nr. 1, p. 17–46.

¹³⁰ Ibidem, p. 17 și 18; să se vadă și *Izvoare speciale, dovezi ale continuității și permanenței poporului român în vatra strămoșească*, I, ibidem, LIX (1982), nr. 2, p. 180–187; și II, ibidem, nr. 3, p. 277–284 – la discuțiile de aici participând A. Golimas, Al. Periețeanu, Gh. Isercu, C. Iordache, D. Pleșa, O. Iliescu, Constanța Stirbu, J. N. Mănescu, V. Arimia, Dan Berindei.

¹³¹ Aurelian Sacerdoțeanu, *Orientări în paleografia română*, ibidem, X (1967), nr. 1, p. 3–34; să se vadă și Olimpia Guțu, Ana Cristina Haliachis, *Note privitoare la scrisul în limba română înainte de 1550*, ibidem, LX (1983), nr. 4, p. 390–401.

¹³² Liviu Onu, *Aspecte ale scrierii chirilice românești de la începutul secolului al XIX-lea. Litere cu valori ambigue și confuzii de litere*, ibidem, LXI (1984), nr. 4, p. 448–453; să se vadă și Olimpia Guțu, *Unele probleme actuale de paleografie româno-slavă*, ibidem, LVII (1979), nr. 4, p. 427–429.

Jako, Radu Manolescu, al Anei Cristina Halichias¹³³ ș.a. despre actele scrise în limba latină sau ale lui Mihail Guboglu, relativ la paleografia și diplomatica turcă¹³⁴.

Interesul vădit pentru studierea și publicarea actelor din trecut a condus implicit la sporirea preocupărilor din sfera diplomatiei, a criticii față de cercetări precedente¹³⁵, la analiza unor înscrisuri de un caracter deosebit¹³⁶, și mai ales, a falsurilor¹³⁷, ca și la un mai viu interes față de activitățile din cancelariile domniei sau ale instituțiilor statului¹³⁸, a orașelor¹³⁹ ș.a.

O arie vastă de investigații, în câmpul științelor speciale, cu rezultate notabile, prezente și în „Revista Arhivelor”, a fost metodic întreprinsă chiar de specialiști ai instituției, îndeosebi de Maria Dogaru¹⁴⁰ ș.a., în domeniul sigilografiei¹⁴¹, al heraldicii¹⁴² și medalisticii¹⁴³. Ca atare, de la pecetile utilizate în validarea docu-

¹³³ Sigismund Jako. *Concepția modernă a paleografiei și aplicarea ei în cercetările de paleografie latină din țara noastră*, ibidem, III (1965), nr. 1, p. 23–38; Idem, *Dezvoltarea problematicii și a metodelor de cercetări paleografice latine*, ibidem, IX (1966), nr. 1, p. 47–90; să se vadă și Radu Manolescu, *Scriera latină în Moldova și Țara Românească în Evul mediu*, ibidem, nr. 2, p.67–82; Ana Cristina Halichias, *Editarea documentelor scrise în limba latină (Masă rotundă)*, ibidem LXIII (1986), nr. 4, p. 416–425; să se vadă, de asemenea, Monica Vlaicu, *Observații asupra sistemului de prescurtare în documentele transilvănene cu scriere gotică din secolele XV–XVII*, ibidem, LVI (1979), nr. 1, p. 48–66.

¹³⁴ Mihail Guboglu, *Contribuții la paleografia și diplomatica turcă*, ibidem, LV (1978), nr. 2, p. 207–214.

¹³⁵ Să se vadă glosele lui N. Grămadă, *Observații critice privitoare la lucrarea lui Damian P. Bogdan, Diplomatica slavo-română*, în *Documente privind istoria României*, Introducere, II, București, 1956, p. 1–164, ibidem, II (1959), nr. 2, p. 318–330.

¹³⁶ Vezi, spre pildă, P. P. Olteanu, *Un pergament cu text croatoglagolitic din Transilvania*, ibidem, VII (1964), nr. 2, p. 163–207; să se vadă și C. D. Ionescu, *Un document palimpsest, atribuit lui Mircea cel Bătrân*, ibidem, p. 304–310.

¹³⁷ Vezi, de pildă, Virgil Apostolescu, *Cu privire la unele falsificări de materiale documentare din trecut în Moldova*, ibidem, VI (1963), nr. 1, p. 244–266; cf. și Damian P. Bogdan, *Acte false atribuite lui Alexandru cel Bun*, ibidem, VIII (1965), nr. 2, p. 46–82; Leon Simanschi, *Falsificarea parțială a unui document din vremea lui Alexandru cel Bun*, ibidem, LXVII (1971), nr. 3, p. 479 – 488; Idem, *Un pretins act moldovenesc de la Iuga voievod*, ibidem LI (1974), nr. 1–2, p. 297–305; Al Matei, *Cele două scrisori apocrife de la Mihai Viteazul din 1 mai 1600*, ibidem, LIII (1976), nr. 3, p. 256–266; Costin Feneșan, *Un falș imaginar. Lămuriri necesare despre cnezii hațegani la 1435*, ibidem, LXI (1984), nr. 1, p. 80–93; Marcel D. Ciucă, *Un falsificator de documente și hrisoave false ale orașelor Târgoviște (1640) și Pitești (1438)*, ibidem, LXIII (1986), nr. 4, p. 449–464.

¹³⁸ Gh. Ungureanu, *Date inedite cu privire la modul de redactare a actelor în cancelaria lui Mirron Barnovschi*, ibidem, VIII (1965), nr. 2, p. 83–88; să se vadă și Idem, *Cancelaria instituțiilor din Moldova în anii 1800–1828*, ibidem, X(1967), nr. 2, p. 93–118; Mihail Fănescu, *Condica județului și logofeții condicari*, ibidem, XI(1968), nr. 1, p. 73–88; să se vadă, de asemenea, Francisc Pal, *Cancelaria voievodului Transilvaniei la începutul secolului al XIV-lea*, ibidem, III (1960), nr. 1, p. 266–277.

¹³⁹ Liviu Moldovan, ibidem, XII (1969), nr. 1, p. 33–41; să se vadă și Veronica Vasilescu, *Câteva încercări de cercetare a autenticității actelor de cancelarie*, ibidem, L(1973), nr. 2, p. 276–285.

¹⁴⁰ Vezi pentru cercetările sale și cele în colaborare, Mioara Tudorică, *op. cit.*, p. 366, 368–374.

¹⁴¹ Maria Dogaru, *Contribuția lui Constantin Moisil la dezvoltarea sigilografiei românești*, ibidem, LIV (1977), nr. 1, p. 82–84; să se vadă și Idem, *Documente privind interferența între sigilografia și diplomatica românească*, ibidem, LVI (1979), nr. 3, p. 340–344; Idem, *Expoziția internațională de sigilografie*, ibidem, p. 345–349.

¹⁴² Să se vadă, spre pildă, I. N. Mănescu, *Stemele lui Dimitrie Cantemir și locul lor în heraldica Țărilor Române*, ibidem, L (1973), nr. 3, p. 465–480; să se vadă, de asemenea, Dan Cernovodeanu și I. N. Mănescu, *Noile steme ale județelor și municipiilor din Republica Socialistă România. Studiu asupra dezvoltării istorice a heraldicii districtuale și municipale românești*, ibidem, LI (1974), nr. 1–2, p. 3–120; cf. și Maria Dogaru, *Contribuții la cunoașterea heraldicii românești. Primele steme reprezentate în culori*, ibidem LX (1983), nr. 3, p. 288–293; Idem, *Insemne heraldice reflectând ideea unității naționale*, ibidem, LVI (1979), Supliment, p. 206–222. Pentru alte puncte de vedere privind mai vechile simboluri ale Unirii, să se vadă și M. Sturza-Săucești și Al. Gonța, *Tricolorul românesc – simbol al unității naționale sub Mihai Viteazul*, ibidem, X (1968), nr. 2, p. 69–78.

¹⁴³ Gh. Buzdugan, *Medalii*, ibidem, L (1973), nr. 1, p. 141–146.

mentelor emanate de la voievozii țării¹⁴⁴, la sigiliile cu caractere turcești¹⁴⁵ și până la acelea care reflectă concepțiile revoluționarilor de la 1848¹⁴⁶ și-au adus contribuția¹⁴⁷ arhiviști precum Ileana Leonte, Mihai Regleanu¹⁴⁸, Maria Andrițoiu și Mihai Cerghedeau¹⁴⁹, Constantin Rezachevici¹⁵⁰, Maria Georgescu¹⁵¹, Adalbert Balogh¹⁵² ș.a.

Disciplinele conexe ale istoriei aveau să formeze subiecte de reflexie așa cum se desprinde din abordările lui Damian P. Bogdan în planul Codicologiei, al filigranologiei¹⁵³, ale lui Al. Matei, Ion Ionașcu, Louis Roman, Andrei Cacioara, Eugen Glück ș.a. pe tărâmul demografiei¹⁵⁴, genealogiei¹⁵⁵, cartografiei¹⁵⁶, metrologiei¹⁵⁷, miniaturisticii, ornamenticii¹⁵⁸ și biblioteconomiei¹⁵⁹.

¹⁴⁴ Gabriela Rădulescu, *Sigiliile cancelariei domnești a Moldovei între anii 1711–1821*, ibidem, XII (1969), nr. 2, p. 173–218; să se vadă și Maria Dogaru, *Sigiliile cancelariei domnești a Țării Românești între anii 1715–1821*, ibidem, XLII (1970), nr. 1, p. 385–421; Idem, *Simbolul Daciei și sigiliile lui Mihai Viteazul*, ibidem, LII (1975), nr. 2, p. 169–171; Idem, *Sigiliile cancelariei lui Ștefan cel Mare*, ibidem, LXI (1984), nr. 2, p. 197–202.

¹⁴⁵ Idem, *Pe marginea folosirii sigiliilor cu caractere turcești de către domnitorii Țării Românești*, ibidem, LI (1974), nr. 1–2, p. 307–308.

¹⁴⁶ Idem, *Concepțiile revoluționarilor pașoptiști oglindite în sigilii*, ibidem, L (1973), Supliment, p. 134–138.

¹⁴⁷ Ibidem, să se vadă și Maria Dogaru, Ibidem, IX (1966), nr. 2, p. 265–270.

¹⁴⁸ Ileana Leonte, *O formă rară de validare a documentelor în cancelaria domnească a Moldovei*, ibidem, IX (1966), nr. 2, p. 245–252, Mihai Regleanu, *Sigiliul iconografic al lui Cernica mare vornic*, ibidem, nr. 1, p. 119–122.

¹⁴⁹ Maria Andrițoiu, Mihai Cerghedeau, *Sigilii sătești în Comitatele Hunedoara și Zarand*, ibidem, XLVIII (1971), nr. 1, p. 3–26.

¹⁵⁰ Constantin Rezachevici, *Cel mai vechi sigiliu inelar (matrice) de dregător moldovenesc (sec. XV) păstrat în Polonia – Al lui Toma. logofătul (1468–1475) lui Ștefan cel Mare*, ibidem, LXI (1984), nr. 3, p. 340–344.

¹⁵¹ Maria Georgescu, *Sigilii sătești în județul Teleorman (1838–1864)*, ibidem, LXVI (1989), nr. 1, p. 74–77.

¹⁵² Adalbert Balogh, *Evoluția sigiliilor folosite de autoritățile administrative din Comitatul Maramureș în secolele XV–XVIII*, ibidem, LIX (1982), nr. 4, p. 413–422.

¹⁵³ Damian P. Bogdan, *Despre codicologie*, ibidem, IX (1966), nr. 2, p. 49–66; Idem, *Filigranologia ca disciplină științifică*, ibidem, X (1967), nr. 2, 3–40.

¹⁵⁴ Vezi, spre pildă, Al. Matei, *Arhivistica și demografia istorică*, ibidem, L (1973), nr. 2, p. 307–314; să se vadă și Ion Ionașcu, *Aspecte demografice și sociale din București la 1752*, ibidem, II (1959), nr. 2, p. 117–145; Idem, *Evoluția populației din Vrancea între anii 1774–1829 după date statistice inedite*, ibidem, VIII (1965), nr. 2, p. 97–123; să se vadă și Louis Roman, *Localitățile și populația Țării Românești în lumina lucrării cartografice manuscrise din 1790–1791*, ibidem, XLVII (1970), nr. 1, p. 57–74; Idem, *Evidențele demo-fiscale din Țările Române (sec. XIII–XV) în context european*, ibidem, LXVI (1989), nr. 3, p. 270–277; cf. de asemenea Andrei Cacioara, Eugen Glück, *Evoluția demografică din Comitatul Arad în secolul al XVIII-lea*, ibidem, L (1973), nr. 2, p. 315–323.

¹⁵⁵ Vezi, de pildă, St. S. Gorovei, *Cantemireștii. Eseu genealogic*, ibidem, nr. 3, p. 481–512; cf. și I. Kogălniceanu, *Importanța datelor genealogice*, ibidem, LIX (1982), nr. 2, p. 180–187; D. Ionescu Gion, *Săsenii și Băscenii de Jos. Spița de neam*, ibidem, LXI (1984), nr. 4, p. 454–463; M. Chiriță, *Arbore genealogic de neam de clăcași din Bistref-Dolj*, ibidem, LXV (1988), nr. 4, p. 416–426.

¹⁵⁶ Al. Ungureanu, *Hărți referitoare la Țările Române în arhivele și bibliotecile pariziene*, ibidem, L (1973), nr. 4, p. 637–652; cf. și Liuba Iancovici, *O hartă a Țării Românești din deceniul al 4-lea al secolului al XIX-lea*, ibidem, p. 653–668; să se vadă și Florența Ivaniuc, *Rarități cartografice din Colecția Serafina și Gheorghe Răuț*, ibidem, LXII (1985), nr. 2, p. 148–159.

¹⁵⁷ Ileana Leonte, *Două etaloane: palma lui Șerban vodă și a lui Constantin Brâncoveanu*, ibidem, I (1958), nr. 1, p. 217–219.

¹⁵⁸ Virgiliu Z. Teodorescu, *Dionisie Eclesiarhul – miniaturist*, ibidem, L (1973), nr. 2, p. 302–306; vezi, de asemenea, Veronica Vasilescu, *Ornamentica și miniaturile documentelor din Țara Românească până la Constantin Brâncoveanu*, ibidem, IX (1966), nr. 2, p. 253–264.

¹⁵⁹ Corneliu Dima Drăgan, *Un catalog necunoscut al bibliotecii stolnicului Constantin Cantacuzino*, ibidem, VII (1964), nr. 2, p. 286–303; Idem, *Contribuții la istoricul Bibliotecii naționale de la Cole-*

Dar pe acest drum al înnoirii informațiilor despre trecutul poporului nostru, despre practicile instituționale, documentele în diferitele lor ipostaze au fost supuse neîncetat atenției specialiștilor, ca acte în sine, ca izvoare care se referă la istoria unor așezări rurale sau urbane, ca mijloace de cunoaștere a atâtor realități socio-economice, politico-administrative și cultural-eceziastice¹⁶⁰.

Coroborarea datelor din sursele timpului a permis reevaluarea unor identificări toponimice¹⁶¹ necesară în procesul continuării publicațiilor de documente.

Demersurile cercetărilor și-au vădit utilitatea și pe tărâmul topografico-statistic¹⁶², ca în diferite alte segmente ale izvoarelor istorice, dacă avem în vedere condicile cu acte de proprietate ale bisericilor¹⁶³, sau cele cu obligațiile de boieresc ale țăranilor de pe anumite domenii¹⁶⁴, ca de altfel și registrele confesionale¹⁶⁵.

Aportul „Revistei Arhivelor” în plan informațional este mult mai amplu ținând seama și de valorificarea știrilor din catagrafiile unor ținuturi din Moldova și Muntenia, prin grija lui Ion Ionașcu, G. M. Dăscălescu și Ioana Constantinescu¹⁶⁶, din urbariile din spațiul transilvan datorită contribuției lui Bujor Surdu, Olivia Pescariu¹⁶⁷ ș.a.

O parte din sursele statistice, de interes economic¹⁶⁸, ș.a., aduse la lumină în ultimele decenii, au fost detectate în Arhivele rusești¹⁶⁹, în cele austriece¹⁷⁰, din Turcia¹⁷¹ sau din alte state. Acestea le pot fi alăturate relațiile de interes tehnic și cartografic, privind teritoriul românesc, din «Codex latinus Parisinus», de la Paris¹⁷².

giul // Sf. Sava //, ibidem, VIII (1965), nr. 2, p. 269–290 (cu anexe); să se vadă și P. Paliu, *Catalogul cărților bibliotecii domnitorului A. D. Ghica*, ibidem, X (1967), nr. 1, p. 91–96; Virginia Isac, *Bibliotecă personală în Moldova în secolul al XIX-lea*, ibidem, XII (1969), nr. 1, p. 49–63.

¹⁶⁰ Mioara Tudorică, *op. cit.*

¹⁶¹ M. Chiriță, *Contribuții la interpretarea unor documente privind istoria României*, în „R.A.”, LXIII (1986), nr. 1, p. 78–84.

¹⁶² Gertrude Bardoș, *Date topografico-statistice referitoare la Țara Românească, oglindite în documente bănățene*, ibidem, IX (1966), nr. 1, p. 283–294; să se vadă și Ion Ionașcu, *Date statistice noi despre București în 1810–1811, culese din Arhivele Moscovei*, ibidem, II (1959), nr. 1, p. 175–191.

¹⁶³ Virginia Isac, *Despre originea alcătuirii unor condici de documente privind proprietățile bisericesti din Moldova*, ibidem, III (1960), nr. 1, p. 278–281; să se vadă și Al. Rusu, *Condici de circulații bisericesti din secolele XVII–XIX – Un bogat izvor pentru cercetări*, ibidem, III (1960), nr. 2, p. 193–200.

¹⁶⁴ Ecaterina Negruți, *Condica obligațiilor de boieresc a țăranilor de pe domeniul Ghica-Comănești (1846)*, ibidem, I (1958), nr. 2, p. 221–232.

¹⁶⁵ Liviu Moldovan, *Registrele confesionale de stare civilă din Transilvania*, ibidem, nr. 1, p. 159–185 (cu anexe).

¹⁶⁶ Ion Ionașcu, *supra*, nota 72, cf. G. M. Dăscălescu, *O catagrafie necunoscută a ținutului Ciovului din 1774*, în „R.A.”, VIII (1965), nr. 1, p. 208–212; Ioana Constantinescu, *Populația județului Olț după catagrafia din decembrie 1819 – ianuarie 1820*, ibidem, LIII (1976), nr. 4, p. 398–412.

¹⁶⁷ Bujor Surdu, *Urbariile domeniului Făgăraș*, ibidem, I (1958), nr. 2, p. 233–247; cf. Olivia Pescariu, *Conscripțiile urbariale. Împrejurările în care au fost create și valoarea lor documentară*, ibidem, VIII (1965), nr. 1, p. 39–72.

¹⁶⁸ Vezi, de pildă, Al. Gonța, *Cum arăta o ve. niță și herărie în veacul al XIX-lea*, ibidem, IX (1966), nr. 2, p. 305–320.

¹⁶⁹ Să se vadă, spre pildă, și Alina Lazea, Paul Cernovodeanu, *Noi izvoare statistice din Arhivele ruse privitoare la Principatele Române*, ibidem, L (1973), nr. 1, p. 53–95; cf. și *supra* nota 137.

¹⁷⁰ Vezi, de exemplu, Elena Moiscu, *Câteva date economice privind moșiile din Moldova ale fondului bisericesc bucovinean*, ibidem, L (1973), nr. 1, p. 3–15.

¹⁷¹ Vezi și Mustafa A. Mehmet, *O condică domnească din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea scrisă în limba turcă, privind Țara Românească*, ibidem, I (1958), nr. 2, p. 248–260; să se vadă de asemenea Mihail Guboglu, *Despre materialele arhivistice otomane din Turcia și importanța lor pentru istoria țărilor române*, ibidem, IX (1966), nr. 2, p. 175–194; să se vadă apoi Mioara Tudorică, *op. cit.*

¹⁷² Ion Dumitriu-Snagov, *Codex latinus parisimus 7239*, în „Revista Arhivelor” LII (1975), nr. 2, p. 201–210.

Importante fonduri de manuscrise arabo-turcești¹⁷³, grecești¹⁷⁴, slavo-române¹⁷⁵, de inscripții raguzane¹⁷⁶ etc. au oferit și ele prilej de discuții din partea prestigioșilor cercetători Aurel Decei, Victor Papacostea și a altor cadre de specialitate.

Așadar un imens mozaic de date și fapte, desprinse din fâgașul arhivistic, din arealul disciplinelor speciale ale istoriei, dau expresie stăruințelor depuse pentru lărgirea orizontului asupra trecutului poporului nostru, a contextului internațional al evoluției sale. Dar acestea reprezintă numai unele laturi ale studiilor angajate la revistă.

De pe fâgaș arheologic și istoriografic, de pe acela al investigării în plan dia-cronic și sincron a istoriei Țărilor Române, alte valoroase contribuții și mesaje în-cărcate de sensuri, de mare semnificație, au fost continuu încorporate în paginile revistei, în condițiile în care apelul la faptele dătătoare de lumină și speranță a înaintașilor trebuiau să „mobilizeze“ mai mult energiile întregii națiuni. Această a condus la sporirea publicațiilor – mai ales cu caracter aniversativ – marcând efortul specialiștilor de a supune, în tot mai mare măsură, cercetării, sursele documentare.

Volumele de Supliment au fost dedicate în 1973 aniversării a 125 de ani de la Revoluția de la 1848¹⁷⁷, temă abordată și în opusul tipărit în 1979, închinat de ase-menea și cuceririi Independenței României, în urma Războiului din 1877–1878, opus editat în 1977¹⁷⁸, iar apoi volumul dedicat Unirii celei Mari, din 1 decembrie 1918, apărut în 1979¹⁷⁹.

Alături de cadrele din Arhivele de la București și din alte centre, Nicolae Ajițăriței, Alexandru Matei, Emilia Poștăriță, Ștefan Hurmuzache, Vasile Arimia, Maria Dogaru, Tudor Mateescu, Mihai Cotenescu¹⁸⁰ și alți cunoscuți istorici, ca Dan Berindei, Ștefan Ștefănescu, Vasile Netea, Mihail Guboglu¹⁸¹ ș.a., ca și diferiți cercetători din alte sectoare – ne referim la Constantin Olteanu, Florian Tucă¹⁸² ș.a. – aveau să fie prezenți la cinstirea amintitelor evenimente, în volumele omagiale.

Revoluției de la 1848, Războiului de Independență și problemei Unității Naționale i-au fost deschise noi perspective și pe calea altor acțiuni aniversare promo-vate de revistă. Subliniem, cu deosebire, pe cele legate de Centenarul Independen-ței României¹⁸³, articolele apărute la 110 ani de la dobândirea Independenței¹⁸⁴,

¹⁷³ Vezi, spre pildă, Aurel Decei, *38 de cărți manuscrise arabe și turcești în Arhivele Statului din Craiova*, ibidem, XLVI (1969), nr. 1, p. 3–12; cf. Mioara Tudorică, *op. cit.*

¹⁷⁴ Victor Papacostea, *Manuscrise grecești din arhive străine relativ la istoria românilor*, în „R.A.”, IV (1961), nr. 2, p. 282–283.

¹⁷⁵ Radu Constantinescu, *Manuscrisele slavo-române de la Arhivele Centrale din Moscova* (COADA), ibidem, LIII (1976), nr. 1, p. 11–18.

¹⁷⁶ Idem, *Documente Raguzane în colecția de microfilme a Arhivei Statului*, ibidem, LVIII (1981), nr. 1, p. 34–40; să se vadă și Costin Feneșan, *Raguza (Dubrovnic) și Banatul în prima jumătate a secolului al XV-lea*, ibidem, LVI (1979), nr. 2, p. 186–191.

¹⁷⁷ Cf. ibidem, L (1973), Supliment, vol. XXXV; ibidem, LVI (1979), supliment.

¹⁷⁸ Cf. ibidem, LIV (1977), supliment, vol. XXXIX – *Sesiunea de comunicări științifice dedicate cuceririi independenței României*, la care au participat Ștefan Ștefănescu, Ștefan Hurmuzache, Constantin Olteanu, Vasile Arimia, Marta Soveja, Dan Berindei, Florian Tucă, Vasile Netea ș.a. (vezi Mioara Tudorică, *op. cit.*).

¹⁷⁹ Cf. ibidem, LVI (1979), supliment, vol. XLI, comunicările lui Ionel Dardală, Octavia Nichi-for, Elisabeta Ioniță, Maria Dogaru ș.a. (Mioara Tudorică, *op. cit.*).

¹⁸⁰ Cf. *supra*, notele 178 și 179.

¹⁸¹ Ibidem.

¹⁸² Cf. *supra*, nota 178.

¹⁸³ Cf. „R.A.” LIV (1977), nr. 2, articolele lui Constantin Corbu (p. 126–136); Constantin Căză-nișteanu (p. 136–149); Nicolae Ciachir (p. 158–170); Elena Georgescu (p. 175–181); Ion Ranca (p. 181–186); Georgeta Penelea (p. 187–193); Maria Soveja (p. 193–205). (Mioara Tudorică, *op. cit.*)

¹⁸⁴ Cf. „R.A.” LXIV (1987), nr. 2, p. 113–155.

la 65 și la 70 de ani de la Marea Unire¹⁸⁵, precum și la 140 de ani de la Revoluția română de la 1848¹⁸⁶.

Capitolul sărbătoririi unor etape sau momente din existența de odinioară a statului, a domnilor din Principatele Române, a evenimentelor marcante este însă mai puternic reliefat în cea de a doua serie a publicației arhivistice. Fără a încerca să-i fixăm întreaga problematică, vom remarca faptul că ea pornește de la răstimpul celor 2050 de ani, sub spectrul cărora s-a aflat regatul dacic al lui Burebista¹⁸⁷ sau a celor 1900 de ani de la accesul pe tron a regelui dac Decebal¹⁸⁸, urcând pe scara timpului la cei 600 de ani ai vremii înscăunării lui Mircea cel Bătrân¹⁸⁹. Nu a putut fi dat uitării nici momentul ocupării scaunului Moldovei de către Ștefan cel Mare, sărbătorit la împlinirea a 525 de ani¹⁹⁰, sau înfăptuirea primei uniri politice a Țărilor Române, sub Mihai Viteazul, aniversată la trecerea celor 375 de ani¹⁹¹. Figura voievodului martir, Constantin Brâncoveanu, avea să-și afle și ea locul în numerele „Revistei Arhivelor” la 300 de ani de la numirea sa ca domn al principatului de la nord de Dunăre și sud de Carpați¹⁹².

Răscoalele din Transilvania¹⁹³ îndeosebi ampla ridicare la luptă a țăranilor iobagi sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan, la 1784–1785¹⁹⁴ – urmată la mai

¹⁸⁵ Emilia Poștăriță, *65 de ani de la Marea Unire. Contribuții editoriale ale Arhivelor Statului*, ibidem, LX (1983), nr. 4, p. 373–389; să se vadă și ibidem LXV (1988), nr. 4, articolele lui Traian Rus, *Contribuții privind lupta românilor transilvăneni și bucovineni aflați în Rusia și S.U.A., pentru Unitate Națională*, p. 368–375; Ion Dumitriu Snagov, *Alte noi pagini din arhiva Marii Uniri – documente din Vatican*, p. 399–413; alte *Documente 1918–1919*, ibidem, p. 376–398.

¹⁸⁶ Cf. ibidem, LXV (1988), nr. 2, articolul lui Stan Apostol, *Revoluția română de la 1848, Coordonate ale unității naționale*, p. 121–135; contribuțiile la anul revoluționar 1848 sunt numeroase, între ele amintim articolele Ilenei Petrescu, Mihai Regleanu (cf. ibidem, VII (1964), nr. 2, p. 129–154 și p. 250–258); Gh. Ungureanu (ibidem, VIII (1965), nr. 2, p. 263–266); să se vadă, de asemenea, Dan Berindei, I. Arvay, Al. Neamțu, Gh. Platon, Apostol Stan, Constantin Turcu, (Vezi Mioara Tudorică, *op. cit.*). Pentru alte informații cf. Ion Ranca, *Acțiuni românești după adunarea de la Blaj din septembrie 1848. Contribuții documentate*, în „R.A.”, LXV (1988), nr. 2, p. 135–140; să se vadă și ibidem nr. 3, p. 351–353.

¹⁸⁷ Vezi, ibidem, LVII (1980), nr. 2, articolele lui Hadrian Daicovicu (p. 163–164); Ion Horațiu Crișan (p. 168–175); Sever Dumitrașcu (p. 176–181); Al. Matei (181–186); Vasile Manole (p. 186–193). (Cf. Mioara Tudorică, *op. cit.*) Pentru alte relații vezi și „R.A.” LVI (1979) nr. 2, p. 115–120), St. Olteanu; ibidem, nr. 3, p. 273–281.

¹⁸⁸ Vezi „R.A.”, LXIV (1987), nr. 3, p. 239–257.

¹⁸⁹ Ibidem, LXIII (1986), nr. 4, articolul lui Radu Constantinescu, *Considerații asupra limitelor cronologice și teritoriale ale stăpânirii lui Mircea cel Bătrân (1386–1393)*, II, p. 361–371; să se vadă și Valeriu Veliman, *O cronică turcească despre domnia lui Mircea cel Mare*, p. 372–385.

¹⁹⁰ Ibidem, LIX (1982), nr. 2, p. 117–124 (Constantin Rezachevici); p. 125–134 (Nicolae Stoicescu); p. 134–145 (Mihail Guboglu, p. 285–288 (C. Feneșan), (Mioara Tudorică, *op. cit.*).

¹⁹¹ Cf. „R.A.”, LII (1975), nr. 2, p. 135–143 (Constantin Velichi); p. 143–157 (Mihail Guboglu); cf. ibidem, nr. 4, p. 424–442 (Manole Neagoc); ibidem, LVII (1980), nr. 1, p. 77–86 (Costin Feneșan) (să se vadă Mioara Tudorică, *op. cit.*).

¹⁹² Vezi, de pildă, Panait I. Panait, *Constantin Vodă Brâncoveanu în contextul contemporaneității sale românești*, în „R.A.”, LXV (1988), nr. 3, p. 241–253.

¹⁹³ Să se vadă Andea Avram, *550 de ani de la Răscoala de la Bobâlna. – Dreptul de liberă strămutare al țăranilor din Transilvania și răscoala din 1437*, ibidem, LXIV (1987), nr. 2, p. 156–163; să se vadă apoi, Ștefanția Mihailescu, Laszlo Gergely, *Răscoala secuilor din anii 1595–1596*, ibidem, LIII (1976), nr. 2, p. 170–177.

¹⁹⁴ Vezi materialele publicate la *200 de ani de la Răscoala condusă de Horea, Cloșca și Crișan*, ibidem, LXI (1984), nr. 4, de Ion Ranca (p. 365–374); Ion V. Sabău (p. 375–386); Costin Feneșan (p. 386–389); Ion Pușcaș (p. 390–393). Să se vadă Mioara Tudorică, *op. cit.* Pentru alte frământări și ecouri ale ridicării la luptă a țăranimii, după 1784–1785 cf. și Ion Sabău, în „R.A.”, II (1959), nr. 1, p. 236–251; Idem, ibidem, V (1962), nr. 1, p. 178–193; să se vadă de asemenea, Constantin Șerban, *Documente diplomatice portugheze despre răscoala din 1784*, ibidem, LXII (1985), nr. 1, p. 84–89.

puțin de patru decenii de Revoluția de la 1821 din Țara Românească, în fruntea cărora s-a aflat Tudor Vladimirescu¹⁹⁵, au constituit de asemenea prilej de cinstire și de aducere aminte, precum și Răscoalele țărănești din 1888 și de la 1907¹⁹⁶, sau jertfele armatei și ale poporului nostru pentru obținerea victoriei asupra fascismului cu prilejul sărbătoririi celei de a 40-a aniversări¹⁹⁷.

Instituția Arhivelor Statului, la împlinirea a 150 de ani de existență, era privită prin perspectiva vremilor și a rosturilor ei. În paginile „Revistei Arhivelor“ apărute în 1982, realizate și cu contribuția lui Dumitru Berciu și Virgil Câdea¹⁹⁸, autorii scoteau în relief importanța acestei publicații așa cum, după 150 de ani de la editarea „Gazetei Transilvaniei“, un exeget precum Vasile Cărăbiș, ținea să readucă în atenția cititorilor importanța prestigioasei publicații de dincolo de munți¹⁹⁹.

Dar, prețuirea contemporanilor avea să se îndrepte mai ales către unele din distinsele personalități ale vieții cultural-științifice și politice a țării, prin evocarea figurii lui N. Iorga, la 25 de ani de la tragica sa dispariție²⁰⁰, a lui Mihai Eminescu, la centenarul morții sale²⁰¹, a lui Nicolae Titulescu, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui²⁰², ca și a lui Dimitre Onciul, la 125 de ani – tot de la naștere²⁰³. De un „moment aniversar“ se leagă și evidențierea numelui lui Ion Creangă²⁰⁴ ș.a.

¹⁹⁵ Vezi Mihail Guboglu, *supra*, nota 81; să se vadă și Valeriu Veliman, *Noi documente turcești privind evenimentele din 1821–1822*, ibidem, LVIII (1981), nr. 1, p. 65–84; Marian Stroia, *Noi mărturii externe privind anul revoluționar 1821 în Țările Române*, ibidem, LXV (1988), nr. 3, p. 311–331.

¹⁹⁶ Să se vadă în acest sens M. Apostol, Emilia Cohn, Ec. Zaharia, Octavian Rotaru, A. Gheorghiu, Georgeta Tudoran ș.a. la Mioara Tudorică, *op. cit.*; cele scrise de Constantin Corbu, *1888 – prima răscoală generală a țărănimii din România în epoca modernă*, în „R.A.“, LXV (1988) nr. 1, p. 43–50 și la 75 de ani de la desfășurarea Răscoalei din 1907, ibidem, LIX (1982), nr. 1, de Damian Hurezeanu și Marin Florescu.

¹⁹⁷ Vezi materialele documentare publicate de I. Talpeș, Al. Dușu, M. Retegan, Alecsenia Andone, ibidem, LXII (1985), nr. 1, p. 1–25, să se vadă și cele comunicate de Eugen Bantea, ibidem, LXI (1984) nr. 1, p. 20–36; Florin Constantiniu, ibidem, nr. 2, p. 152–156; Paul Abrudan, ibidem, nr. 3, p. 272–281; de asemenea, Ioan Scurtu, *Starea de spirit a poporului român în precajia actului istoric de la 23 august 1944*, ibidem, LXVI (1989), nr. 2, p. 176–185; Nicolae Ceachir, *23 august 1944 – moment decisiv în năruirea sistemului militar hitlerist în Balcani*, ibidem, p. 185–194.

¹⁹⁸ Să se vadă contribuțiile lui Dumitru Berciu, *Arhivele pământului românesc*, ibidem LIX (1982), nr. 1, p. 14–17; vezi și Virgil Câdea, *Contribuția arhivelor la dezvoltarea prieteniei și colaborării între popoare*, ibidem, p. 17–21.

¹⁹⁹ Vasile Cărăbiș, *150 de ani de la apariția Gazetei Transilvaniei*, ibidem, LXV (1988), nr. 3, p. 253–261.

²⁰⁰ Vasile Arimia, *Nicolae Iorga*, ibidem, VIII (1965), nr. 2, p. 153–163; să se vadă și cele scrise apoi, de Dumitru Ivănescu, *Nicolae Iorga*, ibidem, IX (1966), nr. 2, p. 271–285. Pentru alte aspecte reliefând disponibilitățile marelui istoric să se vadă și Valeria Costăchel, *Nicolae Iorga portretist*, ibidem, LX (1983), nr. 2, p. 165–168; N. Scurtu, *Nicolae Iorga în Banat. Iconografie inedită*, ibidem, p. 168–171.

²⁰¹ Dimitrie Vatamaniuc, *Eminescu și arhivele*, ibidem, LXVI (1989) nr. 2, p. 207–212; vezi și Virgiliu Z. Teodorescu, *Simboluri ale cinstirii dedicate lui Mihai Eminescu. Mărturii documentare*, ibidem, p. 212–220.

²⁰² Să se vadă ibidem, LIX (1982), nr. 1, contribuțiile Alecseniei Andone, Ștefan Hurmuzache, Radu Dan Vlad, vezi Mioara Tudorică, *op. cit.*

²⁰³ Vezi *125 de ani de la nașterea lui Dimitre Onciul. Manifestări omagiale*, ibidem, p. 101 (nota lui Gavril Irimescu).

²⁰⁴ Să se vadă Constantin Ciopraga, *Ion Creangă – moment aniversar*, ibidem, LXVI (1989), nr. 3, p. 241–249.

Se mai pot distinge reflexiile și glosele privitoare la Dacia și la daci²⁰⁵, referirile la informații arheologice și situri în surse documentare²⁰⁶ precum și aprecieri despre continuitatea românilor în vatra străbună²⁰⁷.

Ființarea voievodatelor – avem în vedere pe cel din spațiul transilvan²⁰⁸ –, a Bârladului și Brodnicilor²⁰⁹, deschid noi orizonturi despre lumea feudală din spațiul românesc. Este vremea în care revista va fi receptivă la notele și studiile despre răsunătoarea victorie a lui Basarab I din 1330, înfățișată de Nicolae Stoicescu și Florian Tucă²¹⁰, despre „Despoția” lui Mircea cel Bătrân, material prin care Constantin Rezachevici marchează o nouă cale de abordare a problemei²¹¹.

Dacă în deceniul al șaptelea al veacului nostru, distinsul dascăl Aurelian Sacerdoțeanu încerca să prezinte o metodă de alcătuire a unui studiu de istorie²¹², conform practicilor clasice, Radu Constantinescu, prospectând realități de la noi din secolele XIV–XV, putea vorbi – ținând seama de deschiderile istoriografiei din următorii 20 de ani – de Constante ale Unității Românești, de Polarizări alternative în economia și demografia carpato-danubiană, în epocă²¹³.

„Revista Arhivelor” va aduce, prin stăruințele lui Ion Dumitriu Snagov²¹⁴, Mihail Guboglu²¹⁵, Tahsin Gemil²¹⁶, Dan Slușanschi și Radu Constantinescu²¹⁷, la capătul explorării atâtor izvoare, însemnate date și comentarii relative la pre-

²⁰⁵ Mircea Voiculescu, *Autori antichi despre luptele dacilor pentru libertate și patrie*, ibidem, LVII (1980), nr. 1, p. 20–34; și Natalia Trandafirescu, *Glosele dace din lucrarea lui Dioscorides*, ibidem, nr. 3–4, p. 317–366; să se vadă și Mirela Saina, *O referință inedită a lui Lorenzo de Medici la Dacia*, ibidem, LIV (1977), nr. 3, p. 336–338; Costin Feneșan, *Un proiect necunoscut, din secolul al XVIII-lea, de corpus al istoriei Daciei libere romane și postromane*, ibidem, LXIII (1986), nr. 3, p. 251–259.

²⁰⁶ Gh. Balica, *Informații arheologice în materiale documentare din Arhivele Statului de la Iași*, ibidem, VIII (1965), nr. 1, p. 254–261; vezi și Sergiu Purece, *Informații arheologice în documentele de la Arhivele Statului Vâlcea*, ibidem, L (1973) nr. 2, p. 248–253; Panait I. Panait, *Date arheologice și corelarea lor cu informații din arhive*, ibidem LIX (1982), nr. 2, p. 186; Ion Cojocaru, *Săpături arheologice consemnate arhivistic*, ibidem, LXIV (1987), nr. 4, p. 426–430; să se vadă și Tudor Mateescu, *Mențiuni despre ruinele din satele dobrogene în actele «Comisiunii de parcelare a Dobrogei»*, ibidem, X (1967), nr. 2, p. 241–250.

²⁰⁷ Monica Vlaicu, *Georg Soterius și scrierile sale despre continuitatea românilor*, ibidem, LXII (1985), nr. 1, p. 36–43; cf. D. Zaharia, *Formarea și continuitatea poporului român în operele unor istorici italieni*, ibidem, LXV (1988), nr. 1, p. 51–56.

²⁰⁸ Să se vadă Eugen Glück, *Izvoare narative din secolul al XI-lea referitoare la istoria Transilvaniei. Noi contribuții*, ibidem, LVI (1979), nr. 4, p. 386–397; vezi și Mioara Tudorică, *op. cit.*, p. 20–26.

²⁰⁹ Al. V. Boldur, *Țara Bârlad, numele și unele momente din istoria ei*, în „R.A.”, LI (1974), nr. 3, p. 429–436; idem, *Țara Brodnicilor într-o lucrare nouă*, ibidem, LII (1975), nr. 2, p. 191–197.

²¹⁰ Nicolae Stoicescu, Florian Tucă, *Posada 650*, ibidem, LVIII (1981), nr. 1, p. 29–33.

²¹¹ Constantin Rezachevici, *«Despoția» lui Mircea cel Bătrân – o problemă de titulatură: între realitate și ficțiune*, ibidem, LXIII (1986), nr. 1, p. 12–32.

²¹² Aurelian Sacerdoțeanu, *Metoda alcătuirii unui studiu de istorie*, ibidem, X (1967), nr. 1, p. 21–34.

²¹³ Să se vadă Radu Constantinescu, *Constante ale Unității românești. Polarizări alternative în economia și demografia carpato-danubiană (secolele XIV–XV)*, I, ibidem, LXIV (1987), nr. 4, p. 396–403.

²¹⁴ Ion Dumitriu Snagov, *Marea Valahie și Transilvania în «Mapamondul Borgian» de la începutul secolului al XV-lea*, ibidem, LXII (1985) nr. 3, p. 258–264.

²¹⁵ Mihail Guboglu, *Românii în bătălia de la Varna (10 noiembrie 1444) după izvoare turco-islamicе și europene*, I–II, ibidem, p. 265–278, ibidem, LXIII (1986), nr. 2, p. 155–168.

²¹⁶ Tahsin Gemil, *Fatih-Name a sultanului Mehmed al II-lea privind campania din 1476 împotriva Moldovei*, ibidem, LIX (1982), nr. 3, p. 252–258; Idem, *Observații referitoare la încheierea păcii și stabilirea hotarului dintre Moldova și Imperiul Otoman (1486)*, ibidem, LX (1983), nr. 2, p. 117–128.

²¹⁷ Dan Slușanschi, *Dunărea de Jos și campania lui Vlad Tepeș din iarna 1461–1462 (precizări filologice)*, ibidem, LXII (1984), nr. 4, p. 434–437; să se vadă pentru vremea lui Vlad Tepeș și Radu Constantinescu, *Însemnări privind epoca lui Vlad Tepeș*, I–II, ibidem, LXI (1984), nr. 4, p. 394–402; ibidem, LXII (1985), nr. 1, p. 26–36.

zența oștirilor românești în bătălia de la Varna (1444), asupra campaniei lui Mehmed al II-lea în Moldova, la 1476, sau despre luptele purtate de Vlad Țepeș, din iarna lui 1461–1462.

O suită de cercetări erau îndreptate apoi către realități politice din secolele XVI–XVII, având în atenție domnia lui Petru Rareș²¹⁸, începutul dominației otomane în Banat – la 1541²¹⁹, alți specialiști – ne referim la Mehmed A. Mustafa și Ludovic Demény – stăruind asupra istoriei Transilvaniei pe baza unor acte inedite de la 1620–1689²²⁰ sau asupra acelor „frumoase fapte” făcute de Șerban Cantacuzino, în sprijinul lumii creștine, la 1683, în timpul asediului Vienei de către turci²²¹.

Izvoarele istorice introduse treptat în circuitul științific prin preocupările lui Mihail Guboglu, Costin și Cristina Feneșan, ale lui Tahsin Gemil, Tudor Mateescu, Mustafa A. Mehmed ș.a. au reliefat impactul îndelungat²²² al dominației otomane la nord de Dunăre și în spațiul dobrogean, evidențiind adeseori sfârșitul dramatic al unor voievozi români din veacul al XVIII-lea²²³, ca urmare a contextului politic al vremii.

Schimbările produse în societatea românească după revoluțiile de la 1821, 1848 și mai ales după Unirea din 1859 s-au reverberat și în planul luptelor, al strădaniilor pentru emancipare națională în Transilvania²²⁴, pentru revendicări economice și sociale în Vechiul Regat²²⁵, ele accentuându-se odată cu acțiunile întreprinse de cercurile socialiste, de organizare a mișcării muncitorești, ce au condus spre sfârșitul secolului al XIX-lea și în veacul următor la puternice forme de protest²²⁶. Este timpul în care și activitatea antifascistă și-a făcut simțită prezența²²⁷.

Dar, în cuprinsul „Revistei Arhivelor” diferiți alți cercetători au supus discuțiilor unele segmente din derularea vieții politice, avem în vedere cele scrise de Ion Bitoleanu, Ioan Scurtu²²⁸ ș.a. pentru perioada ce a premers actului de la 23 August 1944 sau apoi²²⁹.

²¹⁸ Neagoe Manole, *Petru Rareș și campania din 1528*, ibidem, LIII (1976), nr. 4, p. 390–398.

²¹⁹ Cristina Feneșan, *Începutul dominației otomane asupra Banatului la 1541*, ibidem, LXIV (1987), nr. 1, p. 38–45.

²²⁰ Mustafa A. Mehmet și Ludovic Demény, *Noi documente turcești privitoare la istoria Transilvaniei din secolul al XVIII-lea*, ibidem, XIII (1970), nr. 1, p. 209–237.

²²¹ Șerban V. Semo, „Acele frumoase fapte ce măria ta ai făcut în vremea înconjurării Vienei”, ibidem, LX (1983) nr. 3, p. 256–262.

²²² Vezi Mioara Tudorică, *op. cit.*

²²³ Tahsin Gemil, *Mărturiile din arhivele turcești referitoare la sfârșitul tragic al domnului Moldova Grigore Al Ghica (1777)*, în „R.A.”, LXI (1984), nr. 3, p. 289–298.

²²⁴ Liviu Boar, *Un moment al luptei românilor pentru drepturi politice*, ibidem, LXVI (1989), nr. 3, p. 279–281.

²²⁵ Vezi, spre pildă Nicolae I. Mocioiu, *O grevă din portul Brăila în anul 1868*, ibidem, III (1960), nr. 1, p. 116–125; să se vadă și Constantin Corbu, *Mișcarea muncitorilor căruțași din Giurgiu (1873)*, ibidem, VIII (1965), nr. 2, p. 124–134.

²²⁶ Vezi, de pildă, Nicolae Mocioiu, *Aspecte privind formarea și dezvoltarea muncitorimii portuare și a proletariatului industrial la Brăila în secolul al XIX-lea*, ibidem, LIII (1976), nr. 3, p. 249–255; să se vadă și Gh. Matei, Damaschin Mioc, *Noi documente despre cluburile socialiste la sate și mișcările țărănești din 1899*, ibidem, VIII (1969), nr. 1, p. 167–186. Pentru luptele muncitorimii din deceniile trei-patru, ale veacului nostru, vezi și P. Munteanu, *Documente privind lupta minerilor din Valea Jiului în anii crizei economice (1929–1933)*, ibidem, p. 217–231.

²²⁷ Floarea Nedelcu, *Din activitatea antifascistă a lui C. G. Costaforu (scrisori către studenți)*, ibidem, L (1973), nr. 3, p. 539–550; să se vadă și Mioara Tudorică, *op. cit.*

²²⁸ Ion Bitoleanu, *Însemnări privind partidele politice*, în „R.A.” L [1973], nr. 3, p. 675–677; să se vadă și Ioan Scurtu, *Politica internă a guvernului Blocului parlamentar (decembrie 1919–martie 1920)*, ibidem LII (1975), nr. 1, p. 47–57; vezi și Mioara Tudorică, *op. cit.*

²²⁹ Mioara Tudorică, *op. cit.*

Un merit ce trebuie evidențiat le revine celor care au subliniat rolul poporului român în istoria universală, în speță Virgil Cândea²³⁰, care au surprins realități și imagini românești dincolo de fruntariile Principatelor Dunărene²³¹ și s-au aplecat asupra raporturilor întreținute de domnitorii de la sud-est de Carpați cu Imperiul Otoman²³², cu Polonia²³³, cu Franța²³⁴, cu Anglia²³⁵. Momente importante din activitatea diplomatică și politică pentru vremea lui Constantin Brâncoveanu și a lui Dimitrie Cantemir sunt reliefate, în periodicul Arhivelor Statului, de Paul Cernovodeanu²³⁶, Nicolae Ciachir²³⁷ ș.a.

Știri din consemnările unor Agenții²³⁸, din documente ce vădesc felurite acțiuni în plan sud-est european²³⁹, legate de momente importante din trecutul statelor românești în veacul al XIX-lea, dar și de evenimente din secolul nostru²⁴⁰, deschid o mai largă perspectivă asupra relațiilor internaționale, a cadrului în care ele au fost promovate, așa cum ne sunt înfățișate uneori și din memorialistica timpului²⁴¹.

Ceea ce trebuie de asemenea amintit este și aportul „Revistei Arhivelor” pe tărâmul istoriografiei, ținând seama de materialele și studiile tipărite, ale lui Eugen

²³⁰ Virgil Cândea, *Locul poporului român în istoria universală*, în „R.A.” LVIII (1980), nr. 3-4, p. 254-264.

²³¹ Vezi, de pildă, Ion Dumitriu Snagov, *Imaginea teritoriilor românești în Loggia lui Rafael Sanzio*, ibidem, LX (1983), nr. 3, p. 245-256.

²³² Vezi, de exemplu, Mihail Guboglu, *Izvoare turco-persane privind relațiile lui Ștefan cel Mare cu Imperiul Otoman*, ibidem, XLIV (1982), nr. 2, p. 134-145.

²³³ Gh. Duzinchevici, *Amănunte asupra legăturilor moldo-polone în timpul lui Cazimir al IV-lea (1447-1492)*, ibidem, LXII (1985) nr. 2, p. 137-148; idem, *Contribuții la o mai bună cunoaștere a lui Ștefan cel Mare în cadrul legăturilor moldo-polone*, ibidem, LXI (1984), nr. 2, p. 157-165.

²³⁴ Ioana Burlacu, Natalia Săndulescu, *O scrisoare a lui Constantin Brâncoveanu către Ludovic al XIV-lea*, ibidem, LI (1974), nr. 1-2, p. 305-307.

²³⁵ Paul Cernovodeanu, *Arhiva diplomatică a lordului William Paget (1636-1713)*, ibidem LII (1975), nr. 1, p. 80-92.

²³⁶ Idem, *Din corespondența diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu, I-IV*, ibidem, LXII (1985), nr. 1, p. 78-84; nr. 3, p. 338-343; LXIII (1986), nr. 1, p. 56-64; nr. 3, p. 311-317.

²³⁷ Nicolae Ciachir, *Cu privire la activitatea politică desfășurată de Dimitrie Cantemir în Rusia (1711-1723)*, ibidem, L (1973), nr. 3, p. 453-463.

²³⁸ Milin Miodrag, *Din consemnările Agenției Serbiei la București (1842-1848)*, ibidem, LX (1983), nr. 3, p. 299-303.

²³⁹ Vezi, de exemplu, Nicolae Ciachir, *Aspecte ale relațiilor ruso-române, în timpul campaniei dunărene din războiul Crimeii (1853-1854)*, ibidem, IV (1961), nr. 2, p. 77-91; cf. și Gh. Ungureanu, *Semnalarile unor documente diplomatice inedite din perioada Unirii Principatelor*, ibidem, I (1958), nr. 2, p. 188-192; Dumitru Ivănescu, *Diplomați străini despre Alexandru Ioan Cuza și Unirea Principatelor*, ibidem, LX (1983), nr. 4, p. 361-373; Nicolae Ciachir, Constantin Bușe, *Cu privire la tratatul de alianță româno-sârb din 1868*, ibidem, IX (1966), nr. 1, p. 189-204; Beatrice Marinescu, *Anglia și neatrânarea politică a României*, ibidem, LIV (1977), nr. 1, p. 62-75; Nicolae Ciachir, *Acțiuni diplomatice românești pe plan balcanic în perioada 1878-1900*, ibidem, LV (1978), nr. 2, p. 145-151.

²⁴⁰ Vezi, de pildă, I. Seftiu, *Momente din activitatea diplomatică a României la Conferința de la Lausanne (1922-1923)*, ibidem, XLVII (1970), nr. 1, p. 147-163; să se vadă și Cezar Bejan, Alexandru Duță, *Activitatea diplomatică a lui Duiliu Zamfirescu reflectată în fondul Comisia europeană a Dunării*, ibidem, LXVI (1989), nr. 3, p. 249-259; Iulian Cârțână, *Din activitatea diplomatică a României pentru desființarea Comisiei Internaționale a Dunării (1919-1920)*, ibidem, XII (1969), nr. 1, p. 119-129.

²⁴¹ Vezi, de exemplu, Mircea Spiridonceanu, *Irina Mavrocordat... din Viena Marelui război. Însemnări, I-VIII*, ibidem, LIX (1982), nr. 2, p. 169-179; nr. 3, p. 264-271; LX (1983), nr. 1, p. 55-63; LXI (1984), nr. 1, p. 71-79; nr. 4, p. 432-442; LXII (1985), nr. 2, p. 203-212; nr. 4, p. 427-433. LXIII (1986) nr. 2, p. 201-209.

Glück²⁴², Florin Constantiniu²⁴³, Al. Matei²⁴⁴ sau ale lui Mihai Fănescu și Iosif Adam²⁴⁵ ș.a.

Problematica instituțiilor din cele trei Principate Române oferă, indiscutabil, un alt capitol important de investigație și corelare a datelor la istoria poporului nostru în ansamblul său. Spre pildă, Aurelian Sacerdoțeanu își propunea – printre altele – să sublinieze interesul pentru această problematică al lui Dimitre Onciul²⁴⁶, alte demersuri fiind întreprinse de Florin Constantiniu și Șerban Papacostea²⁴⁷, în ce privește România.

Aspecte din trecutul organizării armatei²⁴⁸, al ființării Sfatului domnesc și al marii logofeții din Țara Românească²⁴⁹ pot fi întâlnite în paginile revistei, datorită strădaniilor lui Nicolae Chipurici, Ileana Leonte, Marcel D. Ciucă, Theodora Rădulescu, Emilia Poștăriță ș.a., sau despre ispravnicul de ungureni, autor Gh. D. Iseru²⁵⁰ sau despre „Ruptoare” – ca instituție, autor Matei D. Vlad²⁵¹.

Din spațiul moldav, Aurelian Sacerdoțeanu și Gh. Ungureanu aduceau valoroase informații în privința „Instituțiilor supreme”²⁵² de aici, a cancelariilor, a Sfatului domnesc și a Visteriei²⁵³, iar Valeria Costăchel tălmăcea sensul termenilor „pitomâi uric”, înțelesi nu numai ca un drept pentru pită, ci cu o semnificație mai adâncă – instituțională – reflectând dania pentru slujbă, transformată, în timp, în beneficiu²⁵⁴.

Relativ la Principatul din arcul carpatic, Ion Frățilă și Mihai Andrițoiu, Alexandru Pal, Antal și Livia Someșfălean se ocupau de istoricul instituției scaunale

²⁴² Eugen Glück, *Izvoare narative din secolul al XI-lea referitoare la istoria Transilvaniei. Noi contribuții*, supra, nota 208.

²⁴³ Vezi, spre exemplu, Florian Constantiniu, *Izvoarele privind relațiile agrare din Țara Românească în secolul al XVIII-lea. Unele considerații*, în „R. A.”, XLVIII (1975), nr. 4, p. 515–524.

²⁴⁴ Al. Matei, *Considerații privind istoriografia relațiilor dintre Transilvania și Moldova în secolul al XVIII-lea și la începutul celui de al XIX-lea*(1), ibidem, LXII (1985), nr. 4, p. 361–367.

²⁴⁵ Mihail Fănescu, Iosif Adam, *Contribuția Arhivelor Statului la publicarea izvoarelor istoriei Patriei*, ibidem, VII (1964) nr. 1, p. 21–50.

²⁴⁶ Aurelian Sacerdoțeanu, *Dimitre Onciul despre unele instituții românești vechi*, ibidem, I (1973), nr. 3, p. 435–451.

²⁴⁷ Florin Constantiniu, S. Papacostea, *Aspecte ale rumânicii în ultimele decenii ale veacului al XVII-lea*, ibidem, III (1960), nr. 2, p. 226–247.

²⁴⁸ Nicolae Chipurici, *Căpitania de margine de la Cernceți (date pentru istoricul instituției)*, ibidem, LII (1975), nr. 4, p. 392–396.

²⁴⁹ Ileana Leonte, *Sfatul domnesc al Țării Românești din anii 1601–1611*, ibidem, II (1959), nr. 1, p. 283–297; vezi și Marcel D. Ciucă, *Divanele lui Matei Basarab I (1632–1645)*, ibidem, LIX (1987), nr. 3, p. 317–328; Theodora Rădulescu, *Sfatul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII-lea. Liste cronologice și cursus honorum. I–IV*, ibidem, XLIX (1972), nr. 1–4, p. 107–131, 293–324, 441–470 și 659–690. Să se vadă și Emilia Poștăriță, *Condica marci logofeții de toate cărțile lui Constantin Brâncoveanu vv. (1692–1713). Descriere arhivistică* (I), ibidem, I.1 (1974), nr. 1–2, p. 219–227; Idem, *Descriere internă* (II), ibidem, LII (1975), nr. 1, p. 43–46.

²⁵⁰ Gh. D. Iseru, *Ispravnicul de Ungureni*, ibidem, X (1967), nr. 1, p. 35–52; să se vadă și Mihail Fănescu, *Condica județului și logofeții condicari*, ibidem, p. 73–88.

²⁵¹ Matei D. Vlad, *Ruptoarea, o instituție caracteristică regimului fiscal al satelor de colonizare din Țara Românească și Moldova (secolele XVII–XVIII)*, ibidem, XII (1969), nr. 2, p. 71–86.

²⁵² Aurelian Sacerdoțeanu, *Instituțiile supreme ale Moldovei în secolele XIV și XV*, ibidem, IX (1966), nr. 2, p. 23–40; să se vadă și Gh. Ungureanu, *Cancelaria instituțiilor din Moldova în anii 1800–1828*, ibidem, X (1967), nr. 2, p. 93–118.

²⁵³ Să se vadă Aurelian Sacerdoțeanu, *Sfatul domnesc al Moldovei până la Ștefan cel Mare*, ibidem, p. 41–92; vezi și Olimpia Guțu, *Restituirea unor acte de proprietate în cancelaria lui Radu Șerban*, ibidem, LX (1983), nr. 2, p. 182–192; să se vadă și Mihai Regleanu, *O condică a visteriei Țării Românești (14 octombrie 1731–31 ianuarie 1732)*, ibidem, X (1967), nr. 2, p. 119–128.

²⁵⁴ Valeria Costăchel, *Sensul formulei //pitomâi uric// în documentele din secolele XV–XVI*, ibidem, L.XIV (1987), nr. 1, p. 94–99.

din Sebeș, din Mureș, din Arieș²⁵⁵. Domnica Avrigeanu relatează despre instituția Centumvirilor de la Sibiu²⁵⁶, iar Andrei Kiss, despre „Forul domenal” și rosturile lui în hotărârile judecătorești și administrative locale²⁵⁷, alte prospectări sub acest aspect fiind încă date la iveală de diferiți cercetători²⁵⁸.

Învățământul și dascălii slujitori²⁵⁹, școlile de la sate²⁶⁰, tiparul și școala lui Matei Basarab de la Govora²⁶¹, bursierii români din străinătate²⁶² se însumează căutărilor neîntrerupte întreprinse atât de cadrele din Arhive cât și de cercetători avizați²⁶³, căutări ce s-au resfrânt și asupra sectorului juridic²⁶⁴, a unor societăți culturale-științifice, cum a fost „Astra”, de la Sibiu²⁶⁵ sau a începuturilor Academiei Mihăilene din Iași²⁶⁶ ș.a.

Din numeroase acte publicate de revistă, din informațiile culese din atâtea alte categorii de izvoare, se pot descifra imagini mai puțin știute despre existența așezărilor rurale și urbane, despre evoluția lor. Înfrățite fie sub forma unor micro-

²⁵⁵ Ion Frățilă, Mihai Andrițoiu, *Scaunul săsesc Sebeș*, ibidem, XII (1969), nr. 1, p. 159–166; vezi și Alexandru Păl-Antal, *Scaunul Mureș. Istoricul instituției scaunale (secolul al XIV-lea – 1849)*, ibidem, nr. 2, p. 129–146; Livia Someșlălean, *Scaunul Arieș*, ibidem, LIII (1976), nr. 3, p. 287–295.

²⁵⁶ Domnica Avrigeanu, *Contribuții la cunoașterea instituției centumvirilor din orașul Sibiu (1495–1876)*, ibidem, XLVII (1970) nr. 1, p. 22–32.

²⁵⁷ Andrei Kiss, *Forul domenal din Transilvania*, ibidem, XII (1969), nr. 2, p. 59–70.

²⁵⁸ Vezi, spre pildă, Liviu Moldovan, *Tabla Regească din Transilvania*, I–III, ibidem, LII (1975), nr. 2, p. 197–201, nr. 3, p. 247–256, nr. 4, p. 374–383; să se vadă și Mioara Tudorică, *op. cit.*

²⁵⁹ Vezi, spre exemplu, Gh. D. Iseru, *Date și considerații privind învățământul la sate în Țara Românească și Moldova până în 1838* (respectiv 1851), în „R. A.”, I (1873), nr. 4, p. 597–607; cf. și Al. Andronic, I. Antohi, *Gh. Asachi și unele probleme referitoare la introducerea învățământului practic în Moldova*, ibidem, III (1960), nr. 1, p. 194–203 (cu anexe); să se vadă și Viorel Grozav, *Dascăli ardeleni în Țara Românească (1832–1848)*, I–II, ibidem, LXIV (1987), nr. 2, p. 208–220 și nr. 3, p. 309–328; vezi, de asemenea, Nicolae Grigoraș, *Introducerea alfabetului latin în școlile din Moldova (Discuțiile din Consiliul școlar, 1856–1860)*, ibidem, III (1960), nr. 1, p. 126–133.

²⁶⁰ I. Popescu Teiușan, *Unele documente cu privire la înființarea școlii sătești în Oltenia de către sătenii însșiși înainte de 1838*, ibidem, VII (1964), nr. 2, p. 155–162; vezi și I. Antohi și Al. Andronic, *O școală sătească din Moldova în preajma anului revoluționar 1848 (Contribuții la istoricul școlilor sătești din Moldova)*, ibidem, I (1958), nr. 2, p. 195–200; Gh. D. Iseru, *O încercare de redeschidere a școlilor sătești în Țara Românească în anii 1851–1853*, ibidem, XLVII (1970), nr. 1, p. 103–109.

²⁶¹ Natalia Trandafirescu, *Un document inedit despre tipărița și școala de la Govora întemeiată de Matei Basarab*, ibidem, LIX (1982), nr. 3, p. 258–264. Pentru alte aspecte privitoare la tipărițuri să se vadă și G. Nussbächer, *Tipărițuri sibiene necunoscute de pe la 1600*, ibidem, IX (1966), nr. 1, p. 113–118.

²⁶² Viorel Grozav, *Știri noi privitoare la bursierii români în străinătate (1820–1877)*, ibidem, XLVII (1970), nr. 1, p. 111–129; vezi și Radu Crețeanu, *Două burse pentru străinătate acordate de guvernul provizoriu la 1848*, ibidem, XLIX (1972), nr. 1, p. 89–94.

²⁶³ Să se vadă, de exemplu, Horia Nestorescu-Bălcești, *Anii de studii ai lui Nicolae Bălcescu în Colegiul Național «Sf. Sava» din București (1832–1835)*, ibidem, XII (1969), nr. 1, p. 65–79. Pentru alte aspecte vezi și Mioara Tudorică, *op. cit.*

²⁶⁴ Vezi, de exemplu, Liviu Moldovan, *Instanțele de carte funciară și arhivele lor*, în „R. A.”, VII (1964), nr. 2, p. 3–31; să se vadă și A. Cherteș, *Judecătoria mixtă Gheorgheni*, ibidem, VIII (1965) nr. 2, p. 196–204; G. G. Florescu, Liviu P. Marcu, *Un proiect mediu din 1866 al lui Ion Ghica privind modificarea parțială a Codului Civil Român*, ibidem, nr. 1, p. 187–207; I. Gheorghiu, N. Radu, *Arhivele și cercetarea istorico-juridică*, ibidem, IX (1966), nr. 1, p. 123–136; pentru alte aspecte să se vadă și Valentin Al. Georgescu, *Contribuții la studiul «Trimiriței» și al operei juridice a lui Mihail Fotino*, ibidem, p. 91–112. Nestor Camariano, *O traducere în limba română a Manualului de legi al lui Mihail Fotinopolos publicată în 1869*, ibidem, XLIX (1972), nr. 2, p. 233–249.

²⁶⁵ Dorin Goția, „Astra” la 125 de ani de la înființare – Documente, ibidem, LXIII (1986), nr. p. 386–415.

²⁶⁶ Dumitru Ivănescu, *150 de ani de la înființarea Academiei Mihăilene din Iași*, ibidem, LXII (1985), nr. 2, p. 159–168.

monografii²⁶⁷, a unor procese care le-au marcat existența²⁶⁸, datele comunicate despre atâtea sate și orașe, din spațiul dobrogean²⁶⁹, din zona Transilvaniei²⁷⁰, din ținuturile moldovene²⁷¹ și din arealul Țării Românești²⁷², adeverează prefacerile produse de-a lungul vremii, în structurile lor²⁷³, chiar și în peisajul geografic²⁷⁴. Pe fundalul acestor ample schimbări sunt reflectate și aspecte din viața țărănimii²⁷⁵, a târgoveților și orașenilor²⁷⁶, ascensiunea diferitelor categorii sociale, angajarea lor în activități economice, administrative²⁷⁷, dar și politice²⁷⁸, prezența supușilor străini²⁷⁹ etc.

O mai clară perspectivă asupra evoluției așezărilor urbane, dar și a celor sătești, se desprinde și din investigarea activităților economice în succesiunea diferitelor practici de producție, de schimburi comerciale, a evoluției prețurilor²⁸⁰, a atestării primelor forme de organizare a breslelor²⁸¹, a ființării Caselor de comerț²⁸²,

²⁶⁷ Cf. Mioara Tudorică, *op. cit.*

²⁶⁸ Să se vadă, de pildă, Tudor Mateescu, *Vacurile din Dobrogea și arhivele lor*, în „R. A.”, LIII (1976), nr. 4, p. 412–417.

²⁶⁹ Să se vadă *idem*, *Sate dobrogene dispărute în cursul secolului al XIX-lea* (II), *ibidem*, LXI (1984), nr. 3, p. 298–309.

²⁷⁰ Vezi, spre pildă, Domnica Avrigeanu, *Cu privire la întemeierea satului Mândra*, *ibidem*, X (1967), nr. 2, p. 187–194.

²⁷¹ Adrian Pricop, Ion Caproșu, *Documentele satului Boroșani*, *ibidem*, LVI (1979), nr. 4, p. 416–426, să se vadă apoi, Ion Chelcea, Theodora Rădulescu, *Un mănunchi de documente inedite cu privire la satul Mastacăn din județul Neamț*, *ibidem*, XLIX (1972), nr. 2, p. 415–433.

²⁷² Vezi, spre exemplu, N. Leonăchescu, P. Leonăchescu, *Stroești-Argeș. File de cronică*, *ibidem*, XLVIII (1971), nr. 4, p. 539–556; N. P. Leonăchescu, Gh. D. Iscru, *Obștea satului Stroești-Argeș. File de monografie*, *ibidem*, LIX (1982), nr. 3, p. 234–241; I. Diaconescu, *Documente de la moșnenii de pe Dâmbovnic*, *ibidem*, nr. 2, p. 166–168 să se vadă și Mihai Regleanu, *Încercări de sistematizare a satelor din Țara Românească sub Regulamentul Organic*, *ibidem*, X (1967), nr. 2 p. 195–212.

²⁷³ Gh. Ungureanu, *Despre „Privileghiati”* – *Contribuție la cunoașterea categoriilor fiscale din Moldova până la 1862*, *ibidem*, XLII (1969), nr. 2, p. 127–143; pentru orașe cf. G. M. Dăscălescu, *Primăria municipiului Galați*, *ibidem*, VIII (1965), nr. 2, p. 181–195; Nicolae Mocioiu, *Brâila la 600 de ani, aspecte din trecutul istoric al orașului*, *ibidem*, X (1967), nr. 2, p. 147–164; să se vadă și *Pagini inedite despre Bucureștii anului 1833*, *ibidem*, XII (1969), nr. 1, p. 269–279; Corneliu Tamaș, *Magistratul orașului Pitești*, *ibidem*, p. 167–171.

²⁷⁴ Tudor Mateescu, *Din geografia istorică a Dobrogei Canal Laman*, *ibidem*, LII (1975), nr. 1, p. 36–43.

²⁷⁵ Să se vadă, spre exemplu, Ion Ranca, *Caracteristicile servitiului iobăgești din centrul și răsăritul Transilvaniei în perioada elaborării ordonaței // Certa Puncta // (1765–1769)*, *ibidem*, LIX (1982), nr. 3, p. 222–230; vezi și Gh. Georgescu Buzău, *Deposdarea clăcașilor de laturile lor (1859–1864)*, *ibidem*, XII (1969) nr. 1, p. 95–104; Paraschiva Căndea, *Date privind țărănimea embaticară între anii 1864–1921 în fonduri ale Arhivelor Statului București*, *ibidem*, XLVII (1970), nr. 1, p. 131–145.

²⁷⁶ Paraschiva Căndea, *Din istoricul emancipării orașelor și târgurilor (1848–1865)*, *ibidem* VII (1964), nr. 2, p. 117–128; *Idem*, *Desfășurarea procesului de emancipare a orașelor și târgurilor între anii 1866–1900*, *ibidem*, IX (1966), nr. 1, p. 173–188. Să se vadă și V. Radu, *Urbanizarea și urbanism. Structuri socio-profesionale în orașele din Muntenia. I. Orașe mari*, *ibidem*, LXI (1984), nr. 4, p. 403–413.

²⁷⁷ Mioara Tudorică, *op. cit.*

²⁷⁸ *Idem*, să se vadă și H. Dj. Siruni, *Insula Ada-Kaleh la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea și legăturile ei cu mișcările revoluționare din Imperiul Otoman*, în „R. A.”, LI (1974), nr. 1–2, p. 241–255.

²⁷⁹ Apostol Stan, *Mărturii despre situația supușilor străini după Unirea Principatelor*, *ibidem*, IX (1966), nr. 1, p. 279–282.

²⁸⁰ Vitalie Stănică, *Prețurile din Țara Românească și Moldova între anii 1601–1626*, *ibidem*, LXI (1984), nr. 3, p. 282–289.

²⁸¹ Șerban Papacoste, *Cel mai vechi statut de breaslă meșteșugărească din Țara Românească*, *ibidem*, III (1960), nr. 1, p. 217–228. Pentru alte relații despre meșteșugari și neguțători vezi și S. Goldeberg, S. Belu, *Postăvărutul din Brașov în secolul al XVI-lea*, *ibidem*, X (1967), nr. 2, p. 165–180; Caius T. Jiga, *Pagini din trecutul breslei măcelarilor brașoveni*, *ibidem*, XII (1969), nr. 2, p. 107–116; Aurel Răduțiu, *Negustori și meșteșugari din Blaj în Urbariul din 1772*, *ibidem*, IX (1966), nr. 1, p. 295–306.

²⁸² Elena Limona și D. Limona, *Catastihel Casei comerciale Ioan Marcu din Sibiu*, *ibidem*, II (1959), nr. 2, p. 225–243 (cu anexe) vezi și D. Limona și Elena Moisuc, *Casa comercială Ioan Hagi Moscu*

a bălciurilor și iarmaroacelor²⁸³, dar și cu privire la exportul de produse, în anumite perioade de timp²⁸⁴. Pentru veacul al XIX-lea au o semnificație aparte datele publicate în revistă relativ la înființarea porto-franco la Galați²⁸⁵, la funcționarea manufacturilor – a celei de sticlărie de la Azuga²⁸⁶ – a începutului industriei de hârtie în Moldova și a morăritului²⁸⁷, a exploatarei petrolului și a prelucrării lui²⁸⁸ sau a introducerii mașinilor în șantierele de construcții²⁸⁹ etc.

Marcarea unor ascendențe, dătătoare de seamă pe aceste făgașuri, dacă ținem cont și de concepțiile lui N. Rosetti Roznovanu, în ceea ce privește industria²⁹⁰, poate explica – în mai bună măsură – și desfășurarea la noi și prezențele românești la cel de al XVI-lea Congres Internațional de istorie a științei²⁹¹, căruia periodical arhivistic i-a acordat atenția cuvenită.

Ca o constantă a preocupărilor redacției, cititorii revistei pot întâlni adesea în numerele ei evocarea unora din figurile emblematice ale vieții politice și culturale a țării, cum au fost Alexandru Ioan Cuza²⁹², Mihail Kogălniceanu²⁹³, Bogdan Petriceicu Hașdeu²⁹⁴, Constantin Diaconovici Loga²⁹⁵, Teodor Codrescu²⁹⁶, Spiru Haret²⁹⁷ și alți frunțași ai vieții literare²⁹⁸, științifice și publice²⁹⁹ – unii cu rosturi

și Ștefan I. Moscu din București, I-II, ibidem, LII (19975) nr. 3, p. 256–271 și ibidem, LIV (1977), nr. 4, p. 376–404; D. Limona, *Casa de comerț Nicolae D. Paciura din Sibiu*, ibidem, VIII (1965) nr. 1, p. 265–285; Ion Ionașcu, *Veniturile și cheltuielile casei Manuc Bei în anii 1815–1818*, ibidem, XLVIII (1971), nr. 4, p. 609–649.

²⁸³ Marcel D. Ciucă, *Un peripetis al bălciurilor și târgurilor din Țara Românească (1838)*, ibidem, XII (1969), nr. 2, p. 271–280; vezi și Gh. Untaru, *Iarmaroacele din ținuturile sudice ale Moldovei între anii 1804–1864*, ibidem, LXIV (1987), nr. 4, p. 404–425.

²⁸⁴ Vezi, spre pildă, Al. Vianu, *Date cu privire la exportul Moldovei în anul 1817*, ibidem, VII (1964), nr. 2, p. 281–285.

²⁸⁵ Constantin Bușe, *Consecințele imediate ale înființării porto-franco la Galați (1837–1841)*, ibidem, XLVII (1970), nr. 1, p. 87–101.

²⁸⁶ Mihai Rachieru, *Un document de la sticlăria Azuga*, ibidem, nr. 2, p. 637–638.

²⁸⁷ Valerian Popovici, *Un important document privind începuturile industriei de hârtie din Moldova*, ibidem, I (1958), nr. 1, p. 207–233 (cu anexă): să se vadă și I. Cojocaru, *Cum s-a introdus forța aburului în industria morăritului din Moldova și Țara Românească*, ibidem, XII (1969), nr. 1, p. 91–94.

²⁸⁸ I. Gh. Burtoiu, *Contribuție la istoricul petrolului românesc*, I (1958), nr. 2, p. 207–210; vezi și C. Gonciariu, *Câteva știri despre exploatarea petrolului în fostul județ Putna la mijlocul secolului al XIX-lea*, ibidem, X (1967), nr. 2, p. 227–232. M. Apostol, Florica Dumitrică, *Despre începutul prelucrării petrolului în Muntenia*, ibidem, p. 233–240.

²⁸⁹ N. P. Leonăchescu, *Introducerea mașinilor în șantierul românesc de construcții*, ibidem, LXII (1985), nr. 2, p. 278–290.

²⁹⁰ Olga Constantinescu, *Cu privire la concepția lui N. Rosetti Roznovanu asupra industriei*, ibidem, VI (1963), nr. 1, p. 155–168.

²⁹¹ Să se vadă cele observate în legătură cu Al XVI-lea Congres internațional de istorie a științei, ibidem, LVIII (1981), nr. 4, p. 427–463.

²⁹² Dumitru Ivănescu, Virginia Isac, *Date noi privind viața și activitatea lui Alexandru Ioan Cuza până la alegerea sa ca domnitor al Principatelor Unite*, ibidem, XVIII (1971), nr. 4, p. 525–537.

²⁹³ Să se vadă, Al. Zub, *Mihail Kogălniceanu*, ibidem, X (1967), nr. 1, p. 113–120; Idem, *M. Kogălniceanu și Gr. A. Ghica (Note pe marginea unor manuscrise inedite)*, ibidem, L (1973), nr. 4, p. 609–629.

²⁹⁴ Aurelian Sacerdoțeanu, *Bogdan Petriceicu Hașdeu arheograf*, ibidem, VII (1965), nr. 2, p. 21–45.

²⁹⁵ Eva Wetzler, *Informații privitoare la activitatea lui Constantin Diaconovici Loga*, ibidem, X (1967), nr. 2, p. 213–218.

²⁹⁶ Dumitru Ivănescu, *Teodor Codrescu*, ibidem, IX (1966), nr. 1, p. 213–226.

²⁹⁷ Victoria Popovici, *Spiru Haret – 125 de ani de la naștere*, ibidem, LIII (1976), nr. 1, p. 35–46.

²⁹⁸ Mihai Regleanu, *Nicolae Filimon*, ibidem, VIII (1965), nr. 2, p. 164–168; vezi și Constantin Bușe, *Pe marginea unui manuscris al lui Costache Conachi*, ibidem, X (1967), nr. 2, p. 219–226.

²⁹⁹ Vezi, spre pildă, Ioana Burlacu, Traian Rus, Al. Candiano Popescu *(1814–1901)*, Memorii, ibidem, LVIII (1981), nr. 2, p. 181–188; să se vadă și P. Paliu, *Din activitatea lui Vasile Pârvan ca director al Muzeului Național de Antichități*, ibidem, XII (1969), nr. 1, p. 281–290; cf. apoi Cornelii Lungu, *Aspecte ale activității lui Lucrețiu Pătrășcanu – avocat al apărării în procesele antimuncitorești (1928–1930)*, ibidem, LI (1974), nr. 3, p. 436–441.

importante în conducerea Arhivelor³⁰⁰, nu întâmplător înfățișați în rubrica „Oameni de seamă”, alții, ca Gh. T. Kirileanu³⁰¹ sau Ștefan Odobleja³⁰², reliefați prin corespondența întreținută.

Lumea teatrului, cu anumite imagini ale sale³⁰³, și-a aflat și ea locul, câteodată, între materialele apărute în cea de a doua serie a publicației de față, așa cum tot aici aveau să apară informații despre mai vechi preocupări față de situri arheologice și monumente publice³⁰⁴, chiar față de un viitor palat al Arhivelor Statului³⁰⁵.

În șirul variatelor studii și note, figurate în vasta tematică a publicației, pot fi întâlnite și considerații la istoria pompierilor din Moldova³⁰⁶, reflecții în legătură cu Muzeul etnografic al Transilvaniei, de la Cluj³⁰⁷ sau cu prezența unui geolog englez în Munții Carpați, în toamna anului 1833³⁰⁸, arhivele noastre păstrând atâtea alte fonduri documentare care interesează trecutul multor țări europene³⁰⁹, dar și din Continentul Americilor³¹⁰.

Dacă mai consistentele rubrici de Studii, Discuții, Note, Comunicări, Documente au contribuit la îmbogățirea cunoștințelor, a relațiilor despre universul arhivelor, al arhivisticii – cu elementele ei conexe – dar și a multor probleme de istorie generală și locală a țării sau a raporturilor internaționale, Cronicile, Recenziile, Prezentările de fonduri și Notele Bibliografice, Achizițiile Noi constituie laturi nu mai puțin importante ale muncii colectivelor de redacție ale revistei, ale colaboratorilor acestora, utile în procesul informării cercetătorilor domeniului de specialitate.

Travaliul deus pentru realizarea ultimelor rubrici – citate mai sus – a făcut posibilă cunoașterea pe un plan larg a manifestărilor științifice interne sau internaționale, în care au fost angajați specialiști români, unele desfășurate în forma „mesei rotunde”, ce au condus la o mai mare audiență a acestora în forumurile europene, ne referim în mod deosebit la CIBAL – Centrul internațional al izvoarelor istorice balcanice – ș.a.

³⁰⁰ Traian Rus, Marta Pârvulescu, *Cezar Bolliac*, ibidem, IX (1966), nr. 1, p. 227–234; să se vadă și Mioara Tudorică, *op. cit.*

³⁰¹ Ioana Burlacu, *Din corespondența lui Gheorghe Teodorescu Kirileanu cu Constantin Meisner*, I-II, în „Revista Arhivelor”, LIX (1982), nr. 4, p. 406–412 și ibidem, LX (1983), nr. 3, p. 309–314.

³⁰² Nicolae Chipurici, *Din corespondența dr. Ștefan Odobleja*, ibidem, LX (1983), nr. 3, p. 315–321.

³⁰³ Marcel D. Ciucă, *Elena Ghica – interpretă în prima piesă de teatru jucată în limba română (1816)*, ibidem, LXVI (1989), nr. 3, p. 282–285; să se vadă și M. Apostol, *De la Iorgu Caragiale la Teatrul de Stat din Ploiești*, ibidem, IV (1961), nr. 2, p. 128–150; Idem, *Din trecutul muzical al orașului Ploiești*, ibidem, V (1962), nr. 1, p. 239–254.

³⁰⁴ Mihai Regleanu, *Sugestii formulate în 1883 cu privire la depistarea și păstrarea monumentelor arheologice și a documentelor*, ibidem, XLVII (1970), nr. 2, p. 639–640; vezi și Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea desfășurată de către Comisia superioară a monumentelor publice*, ibidem, XII (1969) nr. 1, p. 129–150.

³⁰⁵ N. Sulescu, *Studii pentru construirea unui palat al Arhivelor Statului*, ibidem, III (1960), nr. 1, p. 3–30.

³⁰⁶ Gh. Ungureanu, *Contribuție la istoria pompierilor (Înfântărea și organizarea lor în Moldova)*, ibidem, I (1958), nr. 2, p. 51–69.

³⁰⁷ Ioana Burlacu, *Contribuții la istoricul Muzeului etnografic al Transilvaniei din Cluj*, ibidem, LI (1974), nr. 1–2, p. 258–264.

³⁰⁸ Silvia Vătafu Găitan, Rodica Mușetoiu, *Un geolog englez vizitează Carpații românești*, ibidem, LXII (1985), nr. 3, p. 325–329.

³⁰⁹ Vezi, printre altele, Nicodim Untaru, *Alecsenia Slivăț, Documente inedite franceze în arhive românești*, ibidem, XLVIII (1971), nr. 4, p. 595–607; cf. Alecsenia Andone, *Unele documente franceze în Arhivele Statului*, ibidem, LIII (1976), nr. 1, p. 26–28; să se vadă și Mioara Tudorică, *op. cit.*

³¹⁰ Vezi, de pildă, V. Arimia și Valentina Costache, *Informații documentare în arhivele românești despre un Chilian – Francesco Bilbao*, în „R. A.”, LI (1974), nr. 1–2, p. 275–289.

Un număr important de fonduri și colecții au format obiectul prezentărilor în seria a doua a publicației, achizițiile noi fiind sistematic înfățișate³¹¹, de asemenea foarte multe periodice cu profil arhivistic³¹² sau alte reviste și lucrări ce au apărut în țară și în străinătate, o adevărată dimensiune a cadrului editorial din etapa 1958–1989³¹³.

Continuând mai vechi și necesare demersuri, „Revista Arhivelor” a încorporat între materialele din portofoliul ei și instrumente de lucru³¹⁴, bibliografii, dar și referințe bibliografice³¹⁵, cataloage ale unor manuscrise³¹⁶, glosare³¹⁷, în special pentru cuvinte grecești³¹⁸ sau privind expresii vechi³¹⁹, liste cu guvernele lui Al. I. Cuza sau atașați militari români, în anii 1877–1944³²⁰, cu guvernele Româ-

³¹¹ Elena Moisuc, Iosif Adam, *Tematica documentelor microfilmate din Arhivele Vienei*, ibidem, LIII (1976), nr. 3, p. 267–287; să se vadă și Elena Moisuc, *Tematica colecției de documente microfilmate în arhivele R. F. Germania*, I–II, ibidem LVIII (1981), nr. 3, p. 323–336 și ibidem, LX (1983), nr. 2, p. 172–181; cf. Mioara Tudorică, *op. cit.*,

³¹² Dacă ar fi să ne referim numai la „Archivum”, *Revue internationale des Archives*, Paris și multe altele. (Cf. Mioara Tudorică, *op. cit.*)

³¹³ Ibidem.

³¹⁴ Dan Slușanschi, *Instrumente de lucru în cercetarea izvoarelor vechi și medii ale istoriei patriei. Un imperativ categoric*, în „R. A.”, LX (1983), nr. 2, p. 150–154.

³¹⁵ Să se vadă *Informații bibliografice pentru cronologie*, ibidem IX (1966), nr. 2, p. 356–357; să se vadă de asemenea bibliografiile la: A. „Revista Arhivelor” (Seria Veche), vol. I–VII, 1924–1937 (red. Constantin Moisil: 1939–1947, red. Aurelian Sacerdoțeanu), ibidem, XII (1969), nr. 1, p. 331–344; B. *Hrisovul. Buletinul Școlii de Arhivistică*, publicat de prof. Aurelian Sacerdoțeanu, vol. I–VII, 1941–1947, ibidem, p. 345–351; cf. de asemenea bibliografiile la „Revista Arhivelor” (Serie Nouă), 1958–1967, 1968–1969; 1970–1975; 1976–1980; 1981–1985; *Index alfabetic*, ibidem, XI (1968), nr. 1, p. 245–266; ibidem, XLVII (1970), nr. 1, p. 343–351 ibidem, LIII (1976), nr. 1, p. 105–118; ibidem, LVIII (1981), nr. 2, p. 240–262; ibidem, LXIII (1986), nr. 1, p. 104–118, bibliografii alcătuite cu contribuția Ioanei Burlacu, V. Grozav, P. Paliu, Mioara Tudorică, Ana Cristina Halichias. Să se vadă și Al. Matei, *Bibliografia operei profesorului Aurelian Sacerdoțeanu (1922–1974)*, I–III, ibidem, LIII (1976), nr. 4, p. 450–456; ibidem LIV (1977), nr. 1, p. 106–118, nr. 3, p. 291–304; vezi și Elena Stângaciu, Mircea Spiridoneanu, *Războiul pentru independența României 1877–1878 – Bibliografie de cercetare*, I–II, ibidem LIII (1976), nr. 3, p. 327–333, ibidem, LIV (1977), nr. 1, p. 106–108 – și cu contribuția lui Gr. Ploșteanu; Mihail Guboglu, *Bibliografie turcă referitoare la războiul din 1877–1878*, ibidem, nr. 3, p. 279–291; Idem, *Bibliografie turcă referitoare la primul război mondial (1914–1918)*, ibidem, LVI (1979), Supliment, p. 318–343, Vezi și Aurelian Sacerdoțeanu, *Bibliografia operei lui Bogdan Petriceicu Hașdeu – I–IV*, ibidem, LXV (1988), nr. 2, p. 201–216, nr. 3, p. 332–350; nr. 4, p. 427–449; ibidem, LXVI (1989), nr. 1, p. 100–111.

³¹⁶ Radu Constantinescu, *Manuscrise occidentale în bibliotecile românești*, București (sec. VIII–XVI), ibidem, LII (1975), nr. 3 p. 307–322; Idem, *Manuscrisele occidentale în bibliotecile românești II. Libraries VIII-th – XXXVI-th. State Central Library various museums and collections*, ibidem, LV (1977), nr. 4, p. 447–456; să se vadă și N. Scurtu, *Arhiva poetului Corneliu Moldovan*, ibidem, LVI (1979), nr. 2, p. 201–209.

³¹⁷ Vezi, spre exemplu, Gh. Duzinchevici, *Propuneri pentru un glosar de cuvinte și expresii din izvoarele latine relative la istoria României*, ibidem, LX (1983), nr. 2, p. 145–150.

³¹⁸ Dumitru Limona, *Glosar*, ibidem, XLVIII (1971), nr. 4, p. 651–653; vezi și Natalia Săndulescu-Trandafirescu – *Glosar de cuvinte grecești, I–II și III (A–B)*, ibidem, XLIX (1972), nr. 1, p. 97–106; ibidem, L (1973), nr. 2, p. 393–403; ibidem, LVI (1979), nr. 4, p. 430–437; ibidem, LVIII (1980), nr. 1, p. 291–301; Idem, *Glosar de cuvinte din documente grecești*, IV, ibidem, LXVI (1989), nr. 1, p. 82–100.

³¹⁹ Să se vadă *Glosar*, ibidem, XLVIII (1971), nr. 1, p. 123–128; vezi și *Cuvinte și expresii vechi*, ibidem, nr. 2, p. 317–318; să se vadă și Gh. Ungureanu, *Cuvinte și expresii vechi. Contribuție la cunoașterea tehnologiei vechilor materiale documentare*, ibidem, XII (1969), nr. 1, p. 291–301; Idem, ibidem, XLVII (1970) nr. 1, p. 251–255; vezi, de asemenea, Gh. Ungureanu și Gh. Balica, ibidem, XII (1969), nr. 2, p. 281–284.

³²⁰ Dan Berindei, *Guvernele lui Alexandru Ioan Cuza (1859–1866). Liste de miniștri*, ibidem, II (1959), nr. 1, p. 147–163; vezi și D. Preda, M. Retegan, *Lista atașăților militari români (1877–1944)*, ibidem, LVIII (1981), nr. 4, p. 505–543.

nei din 1866–1945³²¹, chiar și cu componența Consiliului de Miniștri de la 1944–1975³²² etc.

În cei 70 de ani de apariție, periodicul Direcției Generale a Arhivelor Statului a putut – așadar – răspunde unor trebuințe ale domeniului de specialitate, oferind în zecile de mii de pagini ale sale spațiul necesar publicării surselor istorice, dezvoltării unui dialog pe multiple teme, cumulând astfel o redutabilă experiență, ce nu a fost totuși umbrită de împrejurările prin care și-a croit drumul, până în decembrie 1989.

Perspectivile ce s-au deschis în viața țării și a poporului nostru după înfăptuirea Revoluției, libertatea de a organiza activitatea editorială pe făgașurile proprii fiecărui domeniu, prin urmare și în cel arhivistic, constituie, desigur, premise importante în ceea ce privește îmbunătățirea profilului revistei, fixării, în mod și mai judicios, a coordonatelor structurii sale. Aceste deziderate au început să se facă simțite odată cu apariția numărului 4, din 1989, al publicației și mai ales din cele 12 volume care au văzut – până acum – lumina tiparului pentru anii 1990–1992, prin grija Direcției Generale, a prof. univ. dr. Ioan Scurtu și a redactorului șef, Tudor Mateescu, a colaboratorilor periodicului – arhiviști și istorici, dar și alți pasionați cercetători.

Publicarea documentelor Revoluției din Decembrie 1989, în ultimul număr al Revistei, din acest an³²³, a constituit un apel și pentru colectivele de specialiști ai Arhivelor, de a supune cu și mai mare perspicacitate sursele istorice unei analize atente, în vederea restituirii imaginii reale a trecutului poporului nostru, cu deosebire, în ceea ce privește anumite aspecte din epocile modernă și contemporană a României.

Nu întâmplător, o distinsă personalitate a vieții cultural-științifice din Forumul Academic, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, ținea să aducă în discuție, la începutul de drum al publicației arhivistice – în noua ei structură – un subiect ce avea în vedere tocmai Valoarea documentului³²⁴. Adăugând la aceasta dezideratele exprimate de Adrian Adamache, în gândurile sale de viitor – pentru Arhivele Statului³²⁵, și anume, ca instituția să „efectueze o reală deschidere spre cercetarea românească și spre lume“, subliniind nu numai necesitatea unei eficiențe cantitative, ci „mai ales valorică“³²⁶ a muncii personalului de specialitate, avem chiar prefigurarea drumului pe care revista însăși se va angaja.

Abordarea problemelor de metodologie a elaborării edițiilor de documente³²⁷, investigarea unor fonduri și colecții de acte cu un înțeles deosebit pentru legăturile lumii transilvane cu Țara Românească³²⁸ sau sub aspectul solidarității internaționale în cadrul Crucii Roșii³²⁹ sunt câteva deschideri spre un mai larg orizont de

³²¹ Mioara Tudorică, Ioana Burlacu, *Guvernele României între anii 1866–1945. Liste de miniștri*, ibidem, XLVII (1970), nr. 1, p. 429–476.

³²² Să se vadă M. Stroia, H. Sima, *Componența Consiliului de Miniștri* (23 August 1944 – 31 decembrie 1975), ibidem, LV (1978), nr. 2, p. 227–244.

³²³ Cf. ibidem, LXVI (1989), nr. 4.

³²⁴ Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Valoarea documentului*, ibidem, LXVII (1990), nr. 1, p. 1–2.

³²⁵ Adrian Adamache, *Arhivele Statului – gânduri de viitor*, ibidem, nr. 2, p. 113–116.

³²⁶ Ibidem, p. 115.

³²⁷ Simona Ceaușu, *Despre metodologia elaborării edițiilor de documente*, ibidem, nr. 1, p. 68–72.

³²⁸ Tudor Mateescu, *Apelul românesc din satul transilvănean Bohoț la tezaurul arhivistic al Țării Românești 1833*, ibidem, p. 14–18.

³²⁹ Lidia Brâncănu, *Solidaritate internațională. Comitetul de asistență al Crucii Roșii Române din Paris 1916–1923*, ibidem, p. 84–93.

cercetare. Căci, în afara unor teme, tratate până acum cu predilecție, în rubricile de Studii și comunicări sau Opinii și-au făcut loc subiecte privind cinul boierimii, începuturile³³⁰, evoluția³³¹ și raporturile ei cu alte clase sociale³³², iar în acelea destinate Prezentării de fonduri și de Documente, pot fi înserate memorialele unor cunoscuți Diplomați români, cum a fost Grigore Gafencu³³³, sau acte referitoare la Cântecul popular românesc și muzica bisericească orientală, lucrare datorată compozitorului D. G. Kiriac³³⁴.

Probleme rămase în afara spațiului editorial, pe durate lungi de timp, ca acelea ale Politicii expansioniste a Rusiei³³⁵, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, referitoare la cedarea Basarabiei și Bucovinei de nord³³⁶ și altele, din „Fonduri interzise până ieri”³³⁷ cum sugestiv sunt introduse în actuala formulă de editare a „Revistei Arhivelor” – noi materiale și studii, menite a răspunde exigențelor din stadiul actual al evoluției istoriografiei românești.

Printre preocupările de care se vădesc a fi animați acum îngrijitorii publicației, la loc de cinste – cum de altfel era firesc – sunt gândurile față de Arhive, de trecutul și viitorul lor. De la rubricile închinat Preșitorilor și slujitorilor³³⁸ instituției, aducând în atenția contemporanilor numele lui Nicolae Bălcescu, Gh. Nedioglu, Aurelian Sacerdoțeanu ș.a., la studiile consacrate împlinirii a 160 de ani de existență a Arhivei Generale a Statului, a șapte sau șase decenii de la organizarea celor de la Cluj și Craiova³³⁹ sunt desigur mărturii despre realității ale Arhivelor în ansamblul lor.

Ca și în seria precedentă, aceasta care o continuă reliefează de asemenea figurile unor personalități și anume a iluministului Simeon Marcovici, a lui B. P. Hașdeu, Dimitre Onciul³⁴⁰, a lui N. Iorga, la împlinirea a 50 de ani de la moartea sa³⁴¹ ș.a.

³³⁰ Să se vadă Sorin Paliga, *Este boieria o instituție împrumutată?* ibidem, nr. 3, p. 250–260.

³³¹ Paul Cernovodeanu și Irina Gavrilă, *Boierimea în Catagrafia orașului București din 1810–1811*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 1, p. 33–59.

³³² Să se vadă, de pildă, Ion Obretin, *Obștii sâțești și boieri. Procesul de constituire a moșiei Benezii Vâlcea (sec. XV–XIX)*, ibidem, p. 11–22.

³³³ Miliana Șerbu, *Diplomați români: Grigore Gafencu, I–VIII*, ibidem, p. 73–84; nr. 2, p. 177–190; nr. 3, p. 261–280; nr. 4, p. 428–436; ibidem, LXVIII (1991), nr. 1, p. 93–119; nr. 2, p. 250–261, nr. 3, p. 407–425; nr. 4, p. 546–556.

³³⁴ Ioana Burlacu, *Documente din fondul // Casa Scoalelor// referitoare la lucrarea lui D. G. Kiriac, Cântecul popular românesc și muzica bisericească orientală*, ibidem, LXVII (1990), nr. 3, p. 313–316.

³³⁵ Marian Stroia, *Politica expansionistă a Rusiei la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Noi mărturii documentare*, ibidem, LXIX (1992), nr. 1, p. 42–47.

³³⁶ Simona Ceaușu, Ileana Bulz, *Documente diplomatice engleze privind cedarea Basarabiei și Bucovinei de nord*, ibidem, nr. 2, p. 232–249.

³³⁷ Viorica Moiscu, N. Rauș, Fl. Turcanu, *Însemnări zilnice 1939*. Carol al II-lea, ibidem, LXVII (1990), nr. 1, p. 31–44.

³³⁸ Tudor Mateescu, *Nicolae Bălcescu*, ibidem, nr. 3, p. 325–341; vezi și Ioana Burlacu, *Aurelian Sacerdoțeanu, director general al Arhivelor Statului*, ibidem, LXIX (1992), nr. 1, p. 34–36; să se vadă și Virgiliu Z. Teodorescu, *Profesorul Gheorghe Nedioglu. Schiță de portret*, ibidem, nr. 4, p. 415–426.

³³⁹ Vezi, cele relevate de Ștefan Pascu, Marcel D. Ciucă, Ion Drăgan, David Prodan, Silvia Popovici, ibidem LXVIII (1991), nr. 2, p. 175–179, 180, 187, 188–195, 196–207, 267–268; să se vadă și Silvia Popovici, Gh. Rusu, Maria Dogaru, Vasile Manole, Ilie Vulpe, Viorel Grama, ibidem, nr. 4, p. 447–448, 449–464, 465–468, 469–499, 500–502, 503–504.

³⁴⁰ Nicolae Isar, *Iluministul Simeon Marcovici. Contribuții documentare privind viața și activitatea sa*, ibidem, nr. 2, p. 208–224; să se vadă și Adina Berciu, *Manifestare omagială B. P. Hașdeu*, ibidem, p. 268–269; Ioana Burlacu, *Dimitre Onciul și evaluarea unui document istoric*, ibidem, p. 230–231.

³⁴¹ Vezi nota 50 de ani de la moartea lui Nicolae Iorga, ibidem, nr. 1, p. 154–155; să se vadă pentru alte relații și Florența Ivaniuc, *Nicolae Iorga în scrisori cu Marcu Beza*, ibidem, LXVII (1990), nr. 3, p. 290–304.

O bună parte din tematică pune însă în lumină, pe baza prospectării multor fonduri documentare, noi informații despre momente de referință din istoria popoului român, din raporturile sale cu lumea europeană, ca și trecutul socio-economic și politic al altor țări, în special al Imperiului otoman sau al Dobrogei – aflată sub stăpânirea turcească.

În suta importantelor aniversări își află locul și Mișcarea memorandistică, de dincolo de munți, la centenarul ei³⁴², așa cum o evocă Vasile Căpâlnean, Ion Frățilă, Ioan Popovici ș.a., dar și Revoluția de la 1848³⁴³, Unirea din 1859 și figura lui Al. I. Cuza³⁴⁴ și cu deosebire, Marea Unire 1 decembrie 1918³⁴⁵ sau epopeea de la Mărăști-Mărășești-Oituz³⁴⁶.

Imagini de profundă semnificație, pentru vremile de odinioară, cu reverberări puternice în contemporaneitate, sunt evocate apoi la comemorarea a 390 de ani de la moartea lui Mihai Viteazul³⁴⁷ sau la sărbătorirea unei jumătăți de mileniu de la descoperirea Americii de către Cristofor Columb³⁴⁸, știrile despre lumea cea nouă, așa cum au fost ele receptate în cultura românească, fiind relevate de Paul Cernovodeanu.

Unul din capitolele importante de cercetare în sfera istoriografiei naționale, acela al relațiilor Țărilor Române, a caracteristicilor și semnificațiilor lor, au căpătat sensuri mai adânci prin studiile și materialele publicate în revistă, de Valeriu

³⁴² Vezi, ibidem, LXIX (1992), nr. 2, p. 137–140; Silvia Popovici, p. 141–146. Vasile Căpâlnean, p. 147–152, 153–160; ibidem, nr. 3, p. 293–308, Ionel Penea, ibidem, nr. 4, p. 407–414; Virgiliu Z. Teodorescu, *Simboluri de for public dedicate cinstirii memorandiștilor*. Ele marchează preocupări mai vechi în cadrul periodicului Arhivelor, (Vezi Constantin Căzănișteanu, Gh. Pârvolescu, *Din ecoul procesului memorandist*, ibidem XII (1969), nr. 1, p. 105–117).

³⁴³ Vasile Matei, *Unele aspecte ale Revoluției de la 1848 din Țările Române reflectate în documentele poloneze*, ibidem, LXIX (1992), nr. 1, p. 72–76.

³⁴⁴ Silvia Popovici, *Izvoare arhivistice privind actul Unirii Principatelor*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 1, p. 7–10; Idem, *132 de ani de la Unirea Principatelor Române. Manifestări organizate de Direcția Generală a Arhivelor Statului*, ibidem, p. 160–162. Să se vadă și Mihai Rachieru, *24 Ianuarie 1859*, ibidem, LXIX (1992), nr. 1, p. 7–8; iar sub rubrica *133 de ani de la unirea Principatelor*, nota lui Tudor Mateescu, *Alexandru Ioan Cuza și Dobrogea*, ibidem, p. 9–12. Vezi și Constantin Burac, *Hurmuzăchettii și problema unității românești*, ibidem, nr. 4, p. 390–399; de asemenea, Vasile Matei, *Noi date privind atitudinea lui Alexandru Ioan Cuza față de mișcarea poloneză de eliberare*, ibidem, p. 400–406.

³⁴⁵ Ion Al. Munteanu, *1 Decembrie 1918*, ibidem, LXVII (1990), nr. 4, p. 349–353; Ioan Pleșa, *Contribuția românilor de pe meleagurile Albei la realizarea actului istoric de la 1 Decembrie 1918*, ibidem, p. 371–379; Ion Al. Munteanu, *Românii din America și Marea Unire*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 1, p. 75–78; să se vadă și Ion Frățilă, *Românii huncedoreni în luptă pentru apărarea drepturilor și libertăților naționale sub regimul dualist austro-ungar*, ibidem, LXVII (1990), nr. 4, p. 354–362; Ioan Ranca, *Strategia dualistă de colonizare a Transilvaniei*, ibidem, p. 371–379.

³⁴⁶ Ion Al. Munteanu, *Epopeea Mărăști-Mărășești-Oituz*, ibidem, LXIX (1992), nr. 3, p. 253–256; să se vadă și Ion Dumitriu Snagov, *București, mai 1916: Istoria unei mari catastrofe eșuate*, ibidem, nr. 4, p. 430–439.

³⁴⁷ Ioan Pleșa, *Personalitatea și acțiunile lui Mihai Viteazul comentate într-un studiu din anul 1861 al mitropolitului Alexandru Stanca Suluțiu din Blaj*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 3, p. 300–310 (cu anexe); Vasile Matei, *Noi mărturii documentare din arhivele poloneze referitoare la relațiile lui Mihai Viteazul cu Polonia*, ibidem, p.291–299.

³⁴⁸ Paul Cernovodeanu, *Imaginea timpurie a Lumii Noi în vechea cultură românească*, ibidem, LXIX (1992), nr. 4, p. 377–384.

Veliman¹⁴⁹, Mircea Paicu¹⁵⁰, Paul Cernovodeanu¹⁵¹ vizând îndeosebi legăturile cu Poarta, cu Polonia sau chiar raporturile dintre Principatele de la sud-est și nord de Carpați.

Contractele tot mai strânse din ultima vreme cu Turcia, accesul la fonduri documentare și studii de specialitate, necunoscute până acum, au deschis cercetătorilor calea angajării unor mai rodnice investigații, așa cum s-au dovedit a fi rezultatele înfățișate de Tahsin Gemil, în ce privește Sistemul funciar otoman¹⁵², dar și de Constantin A. Stoide¹⁵³, și cu deosebire de Tudor Mateescu – în stăruitorul efort de a aduce mai multă lumină asupra trecutului românilor din Dobrogea¹⁵⁴, a vechilor sate de aici și a raporturilor agrare¹⁵⁵, a începuturilor industriei moderne pe pământul dobrogean¹⁵⁶.

Așa cum era și firesc, în periodicul asupra căruia ne-am oprit, continuarea dialogului din afara disciplinelor conexe trebuia să-și urmeze cursul firesc. O bună parte din prezențele specialiștilor sunt vădite pe tărâmul arhivisticii, de la aspecte ale investigației istorice¹⁵⁷, la sublinierea relației sale cu cercetarea științifică¹⁵⁸, cu publicul¹⁵⁹ sau în ce privește formarea profesională a arhiviștilor¹⁶⁰ și utilizarea metodelor moderne în conservarea și valorificarea imensului patrimoniu arhivistic¹⁶¹.

¹⁴⁹ Valeriu Veliman, *Relațiile româno-otomane în vremea domniei lui Constantin Brâncoveanu*, ibidem, LXVII (1990), nr. 2, p. 117–151; să se vadă și Vasile Matci, *Arhivele polonice – sursă importantă pentru istoria României*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 4, p. 561–565. Vezi, de asemenea și Nicolae Dascălu, *Fondul // România// din arhiva Ministerului Afacerilor Externe al Poloniei (1919–1939)*, ibidem, LXVI (1989), nr. 4, p. 403–409.

¹⁵⁰ Mircea Picu, *Un document privind relațiile politice ale Țărilor Române în prima jumătate a secolului al XVII-lea*, ibidem, LXIX (1992), nr. 1, p. 84–88.

¹⁵¹ Paul Cernovodeanu, *Relațiile stolnicului Constantin Cantacuzino cu răsculații curuși oglindite în corespondența sa*, ibidem, LXVII (1990), nr. 1, p. 53–67.

¹⁵² Tahsin Gemil, *Sistemul funciar otoman*, ibidem, p. 18–30.

¹⁵³ Constantin A. Stoide, *Ecoul în Moldova al răscoalei ienicerilor din 1703*, ibidem, LXIX (1992), nr. 2, p. 179–183.

¹⁵⁴ Tudor Mateescu, *Românii dobrogeni stabiliți la stânga Dunării în secolele XVII–XVIII*, ibidem, nr. 3, p. 271–283; Idem, *Refugieri ale românilor din Dobrogea la stânga Dunării în timpul războiului Crimeii*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 1, p. 60–74; Idem, *Date privind situația românilor dobrogeni în momentul revenirii Dobrogei la țară*, ibidem, LXIX (1992), nr. 2, p. 184–194.

¹⁵⁵ Idem, *Știri din documente ale Țării Românești despre vechi sate dobrogene (secolele XVI–XVII)*, ibidem, LXVII (1991), nr. 4, p. 505–508; Idem, *Relațiile agrare în Dobrogea în ultimul secol al stăpânirii otomane*, ibidem, nr. 3, p. 332–351.

¹⁵⁶ Idem, *Începuturile industriei moderne în Dobrogea (ultimele decenii ale stăpânirii otomane)*, ibidem, nr. 2, p. 225–229.

¹⁵⁷ Liviu Ursuțiu, *Norme din anul 1803 privind ordonarea și păstrarea arhivelor familiale*, ibidem, nr. 3, p. 381–397; să se vadă și Mircea Timbus, *Arhivele arădene – izvoare ale cunoașterii istorice*, ibidem, nr. 1, p. 120–125; Ana Grama, *Destinul dramatic al unei arhive sibiene (martie 1849)*, ibidem, LXIX (1992), nr. 1, p. 29–33; Lidia Prisecaru, *O raritate bibliofilă și de specialitate*, ibidem, nr. 4, p. 440–441.

¹⁵⁸ Ioan Al. Munteanu, *Arhivistica și cercetarea științifică*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 3, p. 287–290; vezi și Marin Radu Mocanu, *Prolegomene la o sociologie a arhivisticii*, ibidem, LXIX (1992), nr. 4, p. 442–448.

¹⁵⁹ Al. Duță, *Arhivele în slujba publicului*, ibidem, LXVIII (1991) nr. 4, p. 543–545.

¹⁶⁰ Ștefan Hurmuzache, *Câteva gânduri despre formarea profesională a arhiviștilor*, ibidem, p. 521–542.

¹⁶¹ Să se vadă, spre exemplu, Florea Oprea, *Utilizarea mertiolatului în dezinfecția materialelor de arhivă*, ibidem, nr. 1, p. 134–135; Idem, *Tehnica de restaurare a documentelor și cărților de patrimoniu prin turnare de pastă celulozică*, ibidem, LXVII (1990), nr. 4, p. 418–427; să se vadă de asemenea Graziella Bobulescu, *Indicatori cantitativi și calitativi pentru realizarea microfilmării*, ibidem, LXVI (1989), nr. 4, p. 357–359; Tudor Mateescu, *Despre limitele cronologice ale selecționării documentelor*, ibidem, LXVII (1990), nr. 4, p. 412–417.

Mesajul scrisului românesc din satele provinciei istorice de la nord de Carpați³⁶², prin cele notate de Ana Grama, urmează și el șirul discuțiilor din etapele precedente consacrate problematicii grafiei, evoluției ei în consens cu realitățile și cerințele timpului³⁶³.

De un vădit interes s-au bucurat și acum investigațiile pe terenul sigilografiei³⁶⁴, heraldicii³⁶⁵ și medalisticii³⁶⁶ efectuate de Maria Dogaru, Monica Cincu, Dan Cernovodeanu ș.a., apoi cele ce-i aduc în prim plan pe români, din sfera cartografiei³⁶⁷, de asemenea pertinentele observații și concluziile despre tendințele demografice în domnia lui Constantin Brâncoveanu, prefigurate de Louis Roman, ca și datele asupra recensământului populației la 1838³⁶⁸ sau relativ la situația unei familii românești din Maramureș³⁶⁹.

La acest nou început de drum, revista a adus în paginile ei diferite cercetări și în planul instituțiilor, prin rezultatele comunicate de Marcel D. Ciucă, în legătură cu Logofeția pricinilor străine³⁷⁰ sau de Ștefan Cervatiuc, privitor la isprăvnicile din Moldova³⁷¹, alte contribuții fiind dedicate învățământului³⁷², bibliotecilor³⁷³, tipografiilor și scrierilor vechi³⁷⁴.

Semnificative pentru mișcarea culturală din a doua jumătate a veacului al XIX-lea și din primele decenii ale secolului nostru sunt, fără îndoială, materialele date la iveală de Gavril Irimescu, care dezvăluie lupta Societăților din Bucovina³⁷⁵,

³⁶² Ana Grama, *Mesajul scrisului românesc din documente sătești transilvănene (1810–1860)*, ibidem, LXVI (1989), nr. 4, p. 349–356.

³⁶³ Ștefan Pascu, *Arhivele și scrisul istoric*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 2, p. 175–179.

³⁶⁴ Monica Cincu, *Privilegiul din 1767 de conferire a unui sigiliu propriu Comitatului Târnava*, ibidem, LXVII (1990), nr. 3, p. 317–324; vezi și Maria Dogaru, *Mihai Eminescu și Ion Creangă. Efigii pe sigilii și medalii*, ibidem, nr. 2, p. 221–232.

³⁶⁵ Maria Dogaru, *Devizele în heraldica românească*, ibidem, LXIX (1992), nr. 2, p. 195–217; să se vadă și Dan Cernovodeanu, *Drapelul armorial al orașului Craiova datând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 1, p. 136–141.

³⁶⁶ Idem, *Medaliile emise cu prilejul canonizării voievozilor Ștefan cel Mare și Constantin Brâncoveanu*, ibidem, nr. 3, p. 309–326.

³⁶⁷ Marta Sandu, *România în colecția cartografică a Bibliotecii Bruckenthal*, ibidem, LXVII (1990), nr. 3, p. 241–249.

³⁶⁸ Louis Roman, *Epoca lui Constantin Brâncoveanu. Cuantumul birnicilor și tendințele demografice*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 3, p. 318–331; cf. și Alexandru Vlădăreanu, *Călărași. Recensământul populației din anul 1838*, ibidem, (1989), nr. 4, p. 343–348.

³⁶⁹ Maria Dogaru, M. Radu, *Evoluția unei familii românești din Maramureș*, ibidem, LXVII (1990), nr. 2, p. 206–221.

³⁷⁰ Marcel D. Ciucă, *Logofeția pricinilor străine din Țara Românească*, ibidem, LXVIII (1991); nr. 3, p. 367–380.

³⁷¹ Ștefan Cervatiuc, *O instrucțiune din 1832 privind organizarea isprăvnicilor din Moldova*, ibidem, LXIX (1992), nr. 1, p. 26–28.

³⁷² Elena Ciucă, *Începuturile învățământului public sătesc în județul Vlașca (1838–1848)*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 3, p. 352–366 (cu anexe). Vezi și Ioan Popovici, *Informații din arhivele bihorene referitoare la situația școlii românești din Bihor la începutul secolului al XX-lea*, ibidem, nr. 4, p. 509–514.

³⁷³ Iacob Mârza, *Catalogul bibliotecii gimnaziului crăiesc din Sibiu*, ibidem, LXVII (1991), nr. 2, p. 167–176; să se vadă și Lidia Prisecaru, *O raritate bibliofilă și de specialitate*, ibidem, LXIX (1992), nr. 4, p. 440–441.

³⁷⁴ Traian Rus, *Noi documente privind activitatea tipografică a lui Gheorghe Asachi*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 3, p. 398–406; să se vadă și Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la identificarea autorului unui manuscris românesc de la începutul secolului al XIX-lea*, ibidem, nr. 1, p. 23–32; Lucian Emandi și Eugen Glück, *Scrierile vechi ale mănăstirii Hodoș Bodrog*, ibidem, LXVII (1990), nr. 2, p. 192–203.

³⁷⁵ Gavril Irimescu, *Societățile culturale și studențești din Bucovina și lupta lor pentru unitate națională în a doua jumătate a veacului al XIX-lea*, ibidem, LXIX (1992), nr. 1, p. 77–83.

pentru unitate națională, și de Virgiliu Z. Teodorescu, despre Fundația lui Nicolae Iorga, din București, de la 1923³⁷⁶, în sprijinul studențimii studioase.

Nu au fost omise din portofoliul redacției publicației arhivistice nici contribuțiile celor ce și-au îndreptat atenția spre domeniul monumentelor de arhitectură, și anume a lăcașului Mihai Vodă³⁷⁷, sau a altor vestigii închinatelor memoriei eroilor din primul război mondial³⁷⁸.

Sub aspect juridic se remarcă investigația Florenței Ivaniuc, pe tărâmul hotărnicilor³⁷⁹, investigație necesară, ținând seama de procesul creșterii domeniilor, ca urmare a înmulțirii actelor de vânzare-cumpărare a moșiilor megieșești și în sfera aceluia ce au aparținut stăpânilor de pământ, laici și clerici³⁸⁰. Însăși orașele Botoșani și Giurgiu aveau să se bucure acum, de o privire sintetică asupra existenței lor³⁸¹.

Demersurile îndreptate către realitățile din lumea rurală și urbană au fost totodată, în mod judicios purtate, spre rezultatele unor anchete catagrafice³⁸², către structurile sociale ale populației³⁸³, așa cum pot fi ele surprinse în diferite etape, din sursele timpului, dar și către anumite forme de protest și de luptă, spre pildă a Revoltei populare din Moldova în 1819³⁸⁴, o latură inedită reprezentând-o darea în vileag a cetei de tâlhari ce acționau în Balta Brăilei, pe la 1782³⁸⁵.

Reflexii din sfera organizării breslelor, în speță – aceea a blănarilor din Baia Mare, la 1480 – provenind din nota lui Costin Feneșan³⁸⁶, a funcționării Companiei grecești de la Sibiu, cum arată Dan Livezeanu³⁸⁷, sau știrilor despre păstoritul mocanilor în Țara Românească, în veacul al XVIII-lea, relevate de Tudor Mateescu³⁸⁸, vădesc – ca și în etapele precedente – receptivitate față de diferitele aspecte ale vieții economice și de producție, amintite în sursele documentare.

În partea din numerele „Revistei Arhivelor” consacrată valorificării izvoarelor, prezentării de fonduri și colecții, cronicilor vieții științifice, recenziilor și instrumentelor de lucru, o laborioasă activitate înlesnește cunoașterea de către cercetători a achizițiilor de dată mai nouă, evidențiază dialogul specialiștilor din

³⁷⁶ Virgiliu Z. Teodorescu, *Actul de danie al Fundației culturale Nicolae Iorga*, ibidem, nr. 3, p. 352–353.

³⁷⁷ Idem, *Ansamblul monumental istoric și de arhitectură Mihai Vodă*, ibidem, LXVII (1990), nr. 1, p. 3–14.

³⁷⁸ Adrian Adamache, *Informații privind monumentele ridicate în memoria eroilor primului război mondial în perioada 1920–1940*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 1, p. 79–92.

³⁷⁹ Florența Ivaniuc, *Reglementări cu valoare legislativă privind hotărnicile din Țara Românească (secolele XIV–XVIII)*, ibidem, LXIX (1992), nr. 2, p. 161–178.

³⁸⁰ Elvira Ciulin Ionescu, Gion Ionescu, *Penetrația marelui domeniu în moșia Teișani*, ibidem, LXVII (1990), nr. 4, p. 380–395; vezi și Gion Ionescu, *Domeniul Drajna de Jos din județul Prahova*, ibidem, LXIX (1992), nr. 3, p. 257–270.

³⁸¹ Stela Giosan, Ștefan Cervatiuc, Melania Goras, *Botoșani – 550 de ani*, ibidem, LXVI (1989), nr. 4, p. 360–392; cf. și Ancu Damian, *Orașul Giurgiu la 1877*, ibidem, LXIX (1992), nr. 3, p. 284–292.

³⁸² Florina Mohanu, Ion Hera Bucur, *Catagrafia județului Muscel din 1774*, ibidem, p. 327–347.

³⁸³ Dinică Ciobotea, *Structuri sociale în Țara Românească (1828–1831)*, ibidem, nr. 1, p. 48–71; să se vadă și Tudor Mateescu, *Din viața clăcășilor de pe moșia Potlogi, județul Dâmbovița. la 1830*, ibidem, nr. 4, p. 385–389.

³⁸⁴ Natalia Trandafirescu, *1819 Revolta populară din Moldova. Detalii inedite*, ibidem, LXVII (1990), nr. 2, p. 152–167.

³⁸⁵ Tudor Mateescu, *Un document despre o ccață de tâlhari din Balta Brăilei (1782)*, ibidem, LXIX (1992), nr. 2, p. 226–227.

³⁸⁶ Costin Feneșan, *Statutul din 1840 al Breslei blănarilor și cojocarilor din Baia Mare*, ibidem, LXVIII (1991), nr. 4, p. 396–404.

³⁸⁷ Dan Livezeanu, *Documente referitoare la organizarea și funcționarea Companiei grecești din Sibiu*, ibidem, p. 405–411.

³⁸⁸ Tudor Mateescu, *Știri noi despre păstoritul mocanilor în Țara Românească (secolul al XVIII-lea)*, ibidem, LXIX (1992), nr. 1, p. 37–41.

arhive la manifestările organizate periodic sau cu caracter aniversativ, în țară și peste hotare, înfățișează conținutul a zeci de lucrări și periodice, nu numai din domeniul arhivisticii apărute în plan intern, dar și în străinătate³⁸⁹.

Ceea ce vom sublinia în mod deosebit, legat de materialele încorporate în paginile din această zonă a publicației, este bibliografia sigilografică, întocmită de Maria Dogaru³⁹⁰, apoi referirile la unii termeni de interes pentru proiectatul Dicționar de obiceiuri³⁹¹ sau notele care ar putea fi grupate la rubrica „Varia”³⁹².

Privită în succesiunea apariției pe durata celor 70 de ani și mai ales sub aspectul tematicilor seriilor editoriale – din 1924–1947, 1958–1989 și după 1989, numerele „Revistei Arhivelor” marchează înseși treptele evoluției sale spre noi împliniri. Este rodul muncii stăruitoare asupra documentelor, a păstrării și valorificării bogăției de date transmise de noianul actelor, ce a condus implicit la mari experiențe, la afirmarea unor repute cadre.

Pe drumul jalonat de vechiul dascăl, academicianul Constantin Moisil, de contemporanii și urmașii săi, care au dat strălucire Arhivei Generale a Statului, în frunte cu prof. univ. Aurelian Sacerdoțeanu, deci – tot înainte – pentru a împlini, dar și a duce mai departe, dezideratul sub semnul căruia înaintașii au prefigurat viitorul „Revistei Arhivelor”.

³⁸⁹ Ibidem, I.XVI (1989), nr. 4 – LXIX (1992), nr. 4.

³⁹⁰ Maria Dogaru. *Din bibliografia sigilografică românească*, ibidem, LXVI (1989), nr. 4, p. 410–421.

³⁹¹ Ion I. Drăgoescu. *Caloianul sau Caloiță*, ibidem, LXIX (1992), nr. 2, p. 218–225.

³⁹² Să se vadă Virgiliu Z. Teodorescu. *Nicolae Tonitza la Durău*, ibidem, p.228–230; vezi și Tudor Mateescu. *Un document referitor la poetul Alexandru Sihleanu*, ibidem, nr. 4, p. 427–429.